

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

**Manuál
dobrovolnického
mentoringového
programu
Pět P /Big Brothers
Big Sisters**

Asociace
dobrovolnických
mentoringových
programů

Mgr. Bohdana Břizová, Ph.D.

Text tohoto Manuálu nelze dále kopírovat či šířit bez vědomí a souhlasu Asociace dobrovolnických mentoringových programů, z.s.

Publikace vznikla v rámci projektu PADMÉ, registrační číslo CZ.03.2.63/0.0/0.0/99_041/0002249.

Asociace
dobrovolnických
mentoringových
programů

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Manuál je doporučovanou metodikou Odborem prevence kriminality Ministerstva vnitra České republiky podle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění pozdějších předpisů.

* Mgr. Bohdana Břizová, Ph.D., 2018
Asociace dobrovolnických mentoringových programů, z.s.
Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Na přípravě se také podílely:
PhDr. Dagmar Cruzová
Mgr. Zuzana Hasanová
Mgr. Radka Šimková Koutová

Recenze: PhDr. Tereza Pospíšilová, Ph.D., Mgr. Nataša Diatková

Obsah

Úvodní slovo	4	7. DALŠÍ AKTIVITY PRO DĚTI A DOBROVOLNÍKY	51
		7.1 Podpora pro dobrovolníky	
		7.2 Společné akce pro dvojice	
1. BIG BROTHERS BIG SISTERS	5	8. UKONČENÍ SPOLUPRÁCE NA PROGRAMU PĚT P	52
1.1 Mentoring v Big Brothers Big Sisters		8.1 Důvody nutného ukončení	
1.1.1 Mentor		8.2 Proces ukončení	
1.1.2 Rysy kvality mentoringového vztahu		8.3 Znovuvytvoření dvojice	
1.1.3 Rizika mentoringového vztahu			
2. PROGRAM PĚT P	10	9. DOKUMENTACE PROGRAMU PĚT P	54
2.1 O čem program Pět P je?			
2.2 Mentoringový vztah v programu Pět P		10. ETIKA PROGRAMU PĚT P	58
2.2.1 Typologie mentoringových vztahů v programu Pět P		10.1 Etické principy koordinátora	
2.2.2 Fáze vztahu dítěte a dobrovolníka		10.2 Etické principy dobrovolníků	
2.3 Efektivita programu Pět P		10.3 Etická dilemata	
3. ÚČASTNÍCI PROGRAMU PĚT P	19	11. EVALUACE V PROGRAMU PĚT P	61
3.1 Dítě			
3.2 Zákonný zástupce dítěte		12. VSTUP DALŠÍCH OSOB DO PROGRAMU PĚT P	62
3.3 Dobrovolník			
3.4 Koordinátor programu		13. POVINNOSTI K ASOCIACI DOBROVOLNICKÝCH MENTORINGOVÝCH PROGRAMŮ	63
3.5 Supervizor dobrovolníků		13.1 Vznik nového střediska programu Pět P	
3.6 Garant programu		13.2 Dohoda o spolupráci a povinnosti z ní vyplývající	
4. PRÁCE S BUDOUCÍMI DOBROVOLNÍKY	25	14. SHRUTÍ – ZÁKLADNÍ ZÁSADY PROGRAMU PĚT P	64
4.1 Proces práce - získávání, výběr, výcvik a další příprava dobrovolníků			
4.2 Podmínky a struktura výcviku dobrovolníků		15. PŘÍLOHY	65
5. PRÁCE S DÍTĚTEM, ZÁKONNÝM ZÁSTUPCEM A DOBROVOLNÍKEM, SESTAVOVÁNÍ DVOJICE	39	Etický kodex koordinátora programu Pět P/BBBS. 10 zásad pro dobrého dobrovolníka v programu Pět P.	
5.1 Vstup dětí do programu		Inspirace na otázky pro podrobnější rozhovor s dobrovolníkem .	
5.2 Osobní rozhovor se zákonným zástupcem		Struktura a časový harmonogram výcviku dobrovolníků.	
5.3 Osobní rozhovor s dítětem		Seznam jednotlivých středisek programu Pět P.	
5.4 Analýza informací, přijetí/nepřijetí dítěte do programu Pět P			
5.5 Sestavení dvojice dítě – dobrovolník		16. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72
5.6 Uzavření smlouvy			
6. ODBORNÝ DOHLED NAD DVOJICÍ	44		
6.1 Pravidelný monitoring fungování dvojice			
6.2 Zápisky ze schůzek			
6.3 Podpora a supervize dobrovolníků			
6.3.1 Proč supervize?			
6.3.2 Formy supervize			
6.3.3 Organizace supervize			
6.4 Řešení nestandardních situací			

Úvodní slovo

Do rukou se vám dostává metodický Manuál dobrovolnického mentoringového programu Pět P, který byl prvním profesionálně řízeným dobrovolnickým programem v České republice. Program Pět P vychází z amerického programu Big Brothers Big Sisters, který funguje ve světě již od roku 1904, a je založen na mentoringovém vztahu mezi dítětem a dobrovolníkem. Z Big Brothers Big Sisters vychází poslání, pravidla a principy programu Pět P. Program začala v ČR v roce 1996 realizovat organizace HESTIA v Praze a na základě zkušeností PhDr. Olgy Sozanské ze stáže v USA vytvořila také první stručné metodiky k programu. Vzhledem k nutnosti profesionality ve vedení tohoto programu po jeho rozšíření do dalších měst založila v roce 2001 Asociaci (namísto vznikla Asociace).

Vzhledem k nutnosti profesionality ve vedení tohoto programu vznikla v roce 2001 Asociace Pět P v ČR, která se v roce 2015 v souvislosti s novou legislativou přetransformovala do Asociace dobrovolnických mentoringových programů, z.s. Ta podporuje a metodicky řídí všechna střediska programu Pět P v ČR. V souvislosti s profesionalizací také vzniklo během let několik metodik/manuálů programu - velký dík patří všem autorům, kteří zúročili své praktické zkušenosti a pomohli tak rozvíjet kvalitu programu. V současné době ovšem chybí přehledný, přesto dostatečně detailní a podrobný, manuál, který shrnuje dlouholeté celorepublikové zkušenosti, udává kvalitu pravidla, a akceptuje sociokulturní podmínky naší společnosti. Na tuto potřebu asociace reaguje právě vydáním tohoto Manuálu.

Tento Manuál je metodický materiál, určený výhradně pro realizaci programu Pět P, jeho respektování a naplňování je vyžadováno po všech členech Asociace dobrovolnických mentoringových programů, kteří realizují právě tento program. Je určen tedy především všem koordinátorům jako podpora při jejich každodenní činnosti.

Manuál je však otevřený jako inspirace i pro další pracovníky dobrovolnických mentoringových programů.

Poznámka k terminologii:

Z teoretických východisek mentoringu se v anglicky mluvících zemích používá pro dobrovolníka pojem mentor a pro dítě pojem mentee. V České republice je ovšem ustálen výraz dobrovolník a dítě, popř. dětem zařazeným do programu Pět P se někdy říká litláci (na základě původního programu Big Brothers Big Sisters, kdy zapojené děti jsou Little Brothers Little Sisters).

Pro účely tohoto manuálu jsou od 2. kapitoly využívány pojmy dobrovolník a dítě. Zákonným zástupcem dítěte je v Manuálu myšlen rodič, pěstoun, opatrovník, osoba pečující atd.

1. BIG BROTHERS BIG SISTERS

Big Brother Big Sisters (BBBS)

Big Brother Big Sisters (BBBS) je největší mentoringový program, který pomáhá dětem po celém světě dosáhnout jejich možností díky profesionálně řízenému přátelskému vztahu jeden na jednoho s měřitelnými výsledky. Mít mentora je vítězstvím v dětském lehce zranitelném životě – je to někdo mimo rodinu, který nabízí výlučné přátelství dítěti. Mentor a dítě společně sdílejí mnoho různých aktivit, ale zásadním smyslem je společné bytí. Přátelství podporuje rozhodování, vynalézavost a houževnatost dítěte. Motivuje dítě mít víru v lepší budoucnost a věřit, že se může splnit.

Program BBBS začal v roce 1904 v USA a po celé 20. století se rozvoj této jedinečné podpory pro děti soustředil pouze na anglicky mluvící země. Na začátku 90. let se Program BBBS stále více rozšiřoval po světě a to především díky internetu a webovým stránkám. Druhým vlivem byl průkopnický výzkum, který vyhodnocoval dopady programu, prováděný v USA. Dle McGill (2001) neměl žádný jiný program, sloužící mladým lidem, tak obrovskou kontrolu a tak kladný dopad. Ve střední a východní Evropě byla první zemí, kde byl program zaveden, Litva, druhou Česká republika.

Vize BBBS

Děti po celém světě si jsou vědomy svých možností, vytváří si lepší budoucnost pro sebe, svoji zemi i celý svět.

Cíl BBBS

Pomáhat dětem po celém světě dosáhnout svého potenciálu prostřednictvím profesionálně podporovaných individuálních mentoringových vztahů s měřitelným dopadem.

Big Brothers Big Sisters International (BBBSI)

je celosvětová asociace organizací Big Brother Big Sisters, poskytujících BBBS mentoring dětem v jejich zemích. (obrázek č. 1)

Obrázek č. 1 - Logo BBBS

BBBSI byla založena v roce 1998, jako odpověď na zvyšující se požadavky aplikovat BBBS mentoring do zemí po celém světě. V roce 2007 BBBSI ustanovila nové celosvětové požadavky, tzv. standardy, a kvalifikovala 12 zemí jako pobočky BBBSI. V současné době je členy BBBSI 15 zemí (aktuality na www.bbbsi.org).

1.1 Mentoring v Big Brothers Big Sisters

Mentoringový vztah je individuální vztah mezi dítětem či mladým dospívajícím člověkem a pečujícím dospělým, který dítěti/dospívajícímu asistuje při dosahování akademických, sociálních, profesních či osobních cílů (DuBois, Neville, 1997).

Mentor je někdo, kdo má větší zkušenosti i znalosti než jeho svěřenec (mentee), kterého provází a instruuje za účelem jeho individuálního rozvoje. Ve vztahu mezi mentorem a svěřencem se vytváří emocionální pouto, které odlišuje mentora od podobných rolí pracovníka s dětmi (např. kouče) (DuBois, Karcher, 2013).

Mentoringový vztah často vzniká přirozeně, přirozenými mentory dětí/dospívajících mohou být jejich příbuzní, sousedé, učitelé a další lidé. Z mnoha různých důvodů však přítomnost přirozeného mentoringu v post-moderní společnosti mizí a funkce mentoringu není ve společnosti dostatečně zastoupena (Philips, Hendry, 2000).

Proto vznikají formální mentoringové programy s cílem suplovat nedostatek přirozených mentoringových vztahů ve společnosti. Principem je vztah mezi osobou, která vytváří individuální rozvíjející vztah pro někoho druhého, kdo se v něm učí, a jež tento učedník definuje jako vztah, ve kterém má možnost osobního růstu. Tato forma mezilidského vztahu funguje jako vzájemné spojení dvou lidí v jakékoli fázi jejich života a je živoucí a přirozeně se rozvíjející. Je charakteristická svou loajalitou a zájmem, v jehož centru je mentee, který se v něm má příležitost něčemu naučit. Vzájemný respekt a důvěra jsou základem pro kognitivní rozvoj menteeho, vzájemná tolerance a zájem pak základním předpokladem jeho emocionálního rozvoje. Vztah je vzájemně přínosný, nabízí příležitosti pro rozvoj obou aktérů této interakce a jeho přínos je zpětně rozpoznatelný (Bennets, 2003).

Mentoringový program BBBS je profesionálně řízen a řídí se mezinárodními standardními postupy. Hlavní aspekt BBBS modelu je profesionální „case management přístup“. Vzdělaný a trénovaný personál dohlíží na zapojování dobrovolníků a proces vytváření dvojic. Dále poskytuje podporu dobrovolníkům, dětem a rodinám od počátku do konce fungování dvojice.

1.1.1 Mentor

Sipe (2002) tvrdí, že přístup mentora a jeho zaměření na potřeby a přání dítěte namísto naplňování vlastních očekávání ve vztahu je zásadní podmínkou pro vytvoření kvalitního pomáhajících mentoringového vztahu. Zvláště významná je z hlediska efektivity vztahu mentorova stabilita, stálost a vytrvalost ve vztahu. Mentor by měl respektovat názor a pohled menteeho jako rovnocenného partnera, měl by být otevřený a flexibilní, naslouchat menteeemu a přikládat význam jeho myšlenkám a názorům. Úspěšný mentor využívá zábavnost vztahu k budování jeho kvality. Dále úspěšný mentor využívá odborné rady a pomoci ze strany profesionálů mentoringového programu.

Parra et al. (2002) uvádí, že vysoká míra kompetence, kterou má mentor možnost získat v období před zahájením vztahu, pozitivně ovlivňuje frekvenci schůzek mentora s jeho svěřencem a pojí se častěji s pozitivní zkušeností v mentoringovém programu.

1.1.2 Rysy kvality mentoringového vztahu

Spenser (2006) definuje čtyři charakteristické rysy mentoringového vztahu, které zkoumá jako znaky kvality – autenticitu, empatii, spolupráci a přátelství. Rhodes (2004) uvádí jako charakteristické znaky kvalitního vztahu důvěru, vzájemnost a empatii. Hlavní vliv na vytvoření kvality vztahu má mentor a jeho schopnosti komunikace s dítětem. A dle Parra et al. (2002) je důležitým kvalitativním rysem blízkost a její přítomnost ve vztahu je nezbytná pro rozvoj dalších pozitivních rysů.

Grossmann a Rhodes (2002) zjistili, že délka vztahu je důležitým ukazatelem jeho kvality a efektivity. Krátkodobé mentoringové vztahy, ukončené předčasně, mají negativní vliv na děti, zatímco dlouhodobé vztahy, trvající déle než 12 měsíců, mají znatelně pozitivní vliv na klienty mentoringu.

DuBois a Karcher (2013) definují konkrétní znaky kvalitního vztahu:

- shoda na podobě vztahu,
- ustálené vzorce komunikace,
- shoda ve způsobu dosahování změn ve vztahu,
- rutina a rituály v chování dvojice,
- vzájemné porozumění v široké škále témat,
- shoda na tématech, které jsou tabu,
- vzájemný konsenzus ve způsobu poskytované podpory,
- ustálený styl řešení problémů a konfliktů,
- hloubka a míra vzájemného sebe-odhalení.

Má-li vztah tyto rysy, lze usoudit, že dospěl do kvalitativní fáze a z hlediska principů mentoringu zprostředkovává dítěti přínosy mentoringového programu.

1.1.3 Rizika mentoringového vztahu

Grossmann a Rhodes (2002) tvrdí, že přínosy mentoringu se zvyšují s délkou trvání kvalitního mentoringového vztahu. Předčasné ukončení vztahu (během prvních měsíců) má na dítě negativní dopad (např. snížené sebehodnocení provázené zhoršením školních výsledků).

Velmi záleží na úspěšnosti mentora, neboť ne všichni mentoři dokáží přínosy mentoringu dítěti zprostředkovat. Sipe (2002) charakterizuje typické znaky v chování mentorů, kteří nedokáží rozvinout vztah k menteemu do kvalitativní fáze. Tito mentoři mají problém se s dítětem setkávat pravidelně, vyžadují od dítěte výraznou iniciativu v domlouvání schůzek (termínu i náplně schůzky). Snaží se menteemu vštěpovat vlastní hodnoty, často usilují o změnu chování dítěte, které považují za nepřijatelné, dávají mu příliš mnoho úkolů, v interakci s ním se staví do role nadřazené autority.

Častým důvodem k předčasnému ukončení vztahu ze strany mentora je nedostatek času. Někteří mentoři musí vybudování vztahu s dítětem obětovat více úsilí, než na počátku vztahu předpokládali, což pochopitelně vyvolává nespokojenost se vztahem a obavy o jeho pokračování.

2. PROGRAM PĚT P

Program Pět P je národní variantou amerického programu Big Brothers Big Sisters a v České republice se realizuje již od roku 1996. Zakládajícím, tedy nejstarším a stále největším střediskem programu Pět P v ČR je organizace HESTIA - Centrum pro dobrovolnictví, z. ú. v Praze. Jde o sociálně preventivní program pro děti, založený na dobrovolnické laické pomoci. Pět P v názvu znamená **přátelství, prevenci, pomoc, péči a podporu**. A právě tyto principy se program Pět P snaží naplňovat.

Způsobem pomoci je nabídka kamarádského vztahu dospělého dobrovolníka s dítětem. Dvojice se schází ve svém volném čase jedenkrát týdně na 2 – 3 hodiny (max. 6 h), a to po dobu minimálně jednoho roku. Program nesmí nahrazovat rodičovskou péči, není hlídáním dětí, ani se nesmí stát pouze doučováním. Cílem je kamarádství dítěte s dobrovolníkem a vše, co k němu patří.

Průběžně by měl být program Pět P doplňován společnými volnočasovými aktivitami pro děti i dobrovolníky, může být pořádán i letní tábor. Program Pět P dbá na dodržování lidských práv a základních osobních svobod, zachování lidské důstojnosti dětí a jejich rodin, a probíhá v jejich přirozeném sociálním prostředí.

Realizaci programu Pět P má na starosti koordinátor, který získává dobrovolníky, připravuje výcvik dobrovolníků, spolupracuje s rodiči dětí, zařazených do programu, provádí odborný dohled nad dvojicí dítě – dobrovolník atd. Dobrovolník musí absolvovat úvodní výcvik včetně psychodiagnostiky a v průběhu scházení se se svým mladším kamarádem docházet na pravidelná supervizní setkání dobrovolníků s koordinátorem a supervizorem. Všechny tyto činnosti jsou předmětem tohoto Manuálu a jsou detailně popsány v následujících kapitolách.

Program Pět P se realizuje v tzv. středisku Pět P – obvykle je to nezisková organizace, která má sepsanou Dohodu o spolupráci na programu Pět P s Asociací dobrovolnických mentoringových programů. Seznam všech aktuálních středisek programu Pět P je uveden v příloze č. 5.

Od roku 2000 jsou název a logo programu Pět P (obrázek č. 2) přihlášeny u Úřadu průmyslového vlastnictví jako ochranná známka pod značkou O-148716, spisová značka 148716.

Obrázek č. 2 - Logo programu Pět P

Program Pět P může být v České republice ve vztahu k platné legislativě realizován dvěma způsoby. Jednak může být programu Pět P udělena akreditace podle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění pozdějších předpisů. Pokud tomu tak je, tak všichni zapojení do programu Pět P musí své aktivity vykonávat v souladu s výše uvedeným zákonem. Zákon jim dává práva, ale i povinnosti.

Zároveň však program Pět P může být realizován i mimo legislativní rámec zákona o dobrovolnické službě, a na všechny zúčastněné v programu se tak vztahují práva a povinnosti vyplývající z běžného občanskoprávního vztahu. Avšak i v takovém případě se doporučuje držet se základních ustanovení, které především v oblasti administrace, práv a povinností dobrovolníka vychází ze zákona o dobrovolnické službě.

Asociace Pět P v ČR

vznikla v květnu 2001, aby koordinovala a podporovala úsilí jednotlivých středisek, která do té doby vznikla. V září roku 2001 byla v Praze slavnostně přijata jako člen mezinárodní organizace Big Brothers Big Sisters International (obrázek č. 3)

Obrázek č. 3 - Certifikát

Na přelomu let 2015/2016 se Asociace Pět P v ČR v souvislosti s novým Občanským zákoníkem zapsala na www.justice.cz jako Asociace dobrovolnických mentoringových programů, z.s., s cílem zastřešovat kromě programu Pět P i další mentoringové programy, založené na dobrovolnictví.

Asociace dobrovolnických mentoringových programů, z.s.

Asociace (obrázek č. 4) je zastřešující dobrovolnou, neziskovou, nezávislou a nepolitickou organizací. Spojuje dobrovolnické mentoringové programy veřejně prospěšných organizací pracujících s dětmi, mládeží, rodinou a seniory. Všeestranně podporuje rozvoj dobrovolnictví a dobrovolnických mentoringových programů v ČR a přispívá k neformální výchově, sociální aktivizaci i sociální inkluzi ohrožených skupin obyvatel.

Mezi hlavní cíle Asociace dobrovolnických mentoringových programů patří:

- sdružovat manažery, koordinátory, supervizory, dobrovolníky a další účastníky a spolupracovníky programu Pět P nebo jiných dobrovolnických mentoringových programů,
- podporovat implementaci programu Pět P v České republice,
- působit jako zastřešující orgán programu Pět P v ČR ve vztahu ke státním i nestátním, domácím i zahraničním organizacím,
- být partnerem domácím i zahraničním organizacím zabývajícím se dobrovolnictvím, prací s dětmi a mládeží či podobnými cíli,
- prostřednictvím programu Pět P či jiných dobrovolnických mentoringových programů všestranně podporovat rozvoj dobrovolnictví v ČR

Obrázek č. 4 – Logo Asociace dobrovolnických mentoringových programů

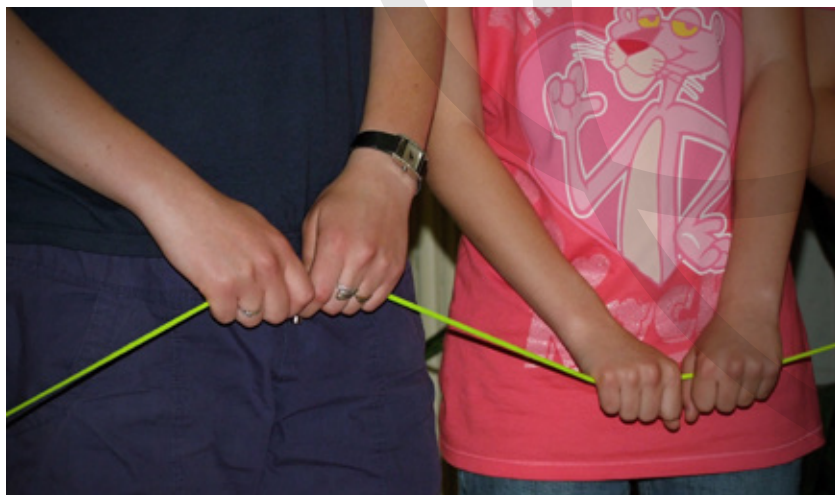
2.1 O čem program Pět P je?

Je to jednoduchá idea vytvoření vztahu mezi dvěma lidmi – jedním starším než je ten druhý. Je to idea prevence. Dospělý kamarád může dítěti pomoci rozvíjet pozitivní vlastnosti, které mu umožní žít zdravý život, např. schopnost učit se, pozitivní sebezpojetí a smysl pro budoucnost, pozitivní vnímání odpovědnosti, rozvíjení sociálních kompetencí, umění plánovat a rozhodovat se (Mc Gill, 1998).

Obecnými cíli programu jsou prevence sociální patologie (alkohol, drogy, záškoláctví, lhaní, krádeže apod.), obohacení sociálního zázemí dítěte a zvýšení kvality života ohrožených dětí nalezením vhodné aktivity. Prostřednictvím cesty k naplňování hlavních cílů programu jsou naplňovány i dílčí cíle jako navázání blízkého přátelského vztahu dítěte s dobrovolníkem, možnost zažít si ve vztahu s dobrovolníkem pocit důvěry a přijetí, což vede ke zvyšování sebedůvěry a sebevědomí dítěte. V prostředí bezpečného vztahu s dobrovolníkem se dítě prakticky učí dovednostem, které mu potom mohou pomoci v rozvíjení přirozených vztahů ve vrstevnické skupině a rodině. Program dává dítěti možnost smysluplně strávit volný čas a získat nové zážitky, ukazuje dítěti jiné formy trávení volného času, než které dosud poznalo.

Dobrovolník nezastupuje rodiče, jeho role je podpůrná a preventivní. Ukazuje dítěti nové způsoby a možnosti řešení problémů a pomáhá při orientaci v neznámých životních situacích. Tím, že dobrovolník věnuje dítěti svůj čas, pomáhá zamezit vzniku nežádoucích jevů, typických pro současnou společnost, kde vytížení rodiče nemohou poskytovat dětem dostatek času. Předpokladem je, že autorita vyškoleného dobrovolníka (věkově pro dítě bližšího než rodiče) může být pro dítě přijatelnější než jednostranný přístup rodičů či dokonce absence jejich zájmu.

Starší kamarád může být pro dítě pozitivním vzorem, zážitky ze společných schůzek mohou znamenat pro dítě zásadní poznání. U většiny dětí dochází k posílení autonomie, sebedůvěry a samostatnosti. Učí se také tolerantnosti, svobodnému rozhodování a odpovědnosti. Smyslem programu Pět P není dítě změnit, ale nabídnout mu pomocnou ruku ve chvíli, kdy to nejvíce potřebuje. Program poskytuje dětem s nejrůznějšími problémy či znevýhodněními možnost vystoupit ze „svého“ světa, nacházet hodnotnou náplň času, ale zejména přijetí a potvrzení okolím (které ve své často složité situaci nacházejí obtížně). Seberealizace dítěte v rámci programu Pět P je pro některé jedince jedinou možností prožít aktivně autentické kamarádství (Švestková, Plodková, Mazehová, 2004).

2.2 Mentoringový vztah v programu Pět P

Vztah dobrovolníka a dítěte v rámci programu Pět P je přínosný zejména tím, že dobrovolník dává dítěti najevo, že ho akceptuje takového, jaký je. Tato skutečnost pomáhá vytvořit vztah, ve kterém se dítě může vyvíjet kupředu, prospěšně se měnit, naučit se řešit problémy, pohnout se směrem k zdravému citovému životu, stát se produktivnějším, tvořivějším a schopným lépe realizovat svoje vnitřní možnosti.

Dítě s dobrovolníkem programu Pět P jsou kamarádi, kteří jsou si rovnocenní. Rovnocennost je zde chápána ve smyslu otevřenosti vztahu a ve snaze neprosazovat se ani nepodřizovat jeden druhému. Dobrovolník ke svému kamarádovi není direktivní (jako například učitel ve škole), ale zároveň jsou v jejich vztahu stanoveny určité hranice a pravidla, co se nesmí a co nelze překračovat. Tyto hranice zlepšují orientaci dětí ve světě a dodávají jim základní jistotu a vedou je k odpovědnosti za rozhodování a následky jejich jednání, a to zejména ve vztahu k vrstevníkům a povinnostem, jež jsou přirozenou součástí života člověka (Vymětal, 2004).

Úzký vztah dítěte s dobrovolníkem může dítěti sloužit jako zdroj potřebných informací nejenom o světě, ale hlavně o něm samém a může tak ovlivňovat jeho sebezpojetí a posilovat jeho sebeúctu. Tento vztah dítěti přináší uspokojení různých potřeb, například v oblasti sociálního kontaktu a sounáležitosti s ostatními lidmi, pozitivní akceptace jinými lidmi, nebo pocit citové jistoty a bezpečí.

Dle Vágnerové (2007) osobní vztah přispívá i k uspokojení potřeby seberealizace, uznání a pozitivního hodnocení. Pro dítě má totiž výkon často smysl jen tehdy, když jej někdo ocení, nebo když úsilí vyvinuté k dosažení výkonu posílí jeho prestiž. Nedá se opomíjet ani uspokojení potřeby sdílet společný zájem a cíl. Může jít o běžnou formu uspokojení ze společných činností při trávení volného času nebo ze součinnosti v úsilí o dosažení určitého výkonu, který je společným cílem.

2.2.1 Typologie mentoringových vztahů v programu Pět P

Brumovská a Málková (2008) definují následující typologii mentoringových vztahů v programu Pět P, přičemž první typ je pro efektivní fungování a naplňování principů programu žádoucí.

● Rovnocenně přátelský vztah

je efektivní a kvalitní. Dobrovolníci se zaměřují nejprve na budování a rozvoj vztahu formou jeho zábavnosti, poté na rozvoj a naplnění potřeb dítěte. To vše dělají s respektem k dítěti. Jejich vztah je vzájemný, dobrovolník není pro dítě, ale s dítětem. Tento přístup vytváří rovnocennost a přátelství, důvěru i blízkost, což jsou známky efektivního kvalitního mentoringu. Mentoři se díky tomuto přístupu po čase stali významnými dospělými v životě dítěte se vším, co tato role dítěti přináší.

● Vztah zaměřený na dítě

je charakterizován tím, že dobrovolníci vystupují v roli spasitele či vnějšího pozorovatele, nedokáží si vztah s dítětem užít k oboustranné spokojenosti. Berou svou roli spíše jako povinnost nebo úkol dítěti pomoci. Dobrovolník se snaží vyhovět potřebám a přáním dítěte, kterým se sám přizpůsobuje, i když jej příliš nebaví. Chápe svoji roli ve vztahu nikoliv jako přátelské provázení dítěte, ale jako vnější intervenci, která má pomoci vyřešit problémy dítěte a jeho okolí. Náplň schůzek se nemění, dítě na schůzkách vyžaduje stereotypní opakování stejných činností, které slouží jako odreagování od jeho rodiny.

- **Vztah s nespokojeností dobrovolníka** - ve fázi ustálení vztahu začíná být dobrovolník silně nespokojený a to i přesto, že dítě je očividně spokojeno. Vztah začíná dobrovolníka vyčerpávat, jeho obětavost se proměňuje v jeho nespokojenost a vyčerpanost. Vztah mu nedává smysl, pochybuje o tom, zda je dítěti nějak přínosný, při nejbližší příležitosti jej ukončuje.
- **Vztah s dilematem/váhavostí dobrovolníka** - dobrovolník stojí jakoby vně vztahu, pozoruje dítě a hledá, co je jeho role a úkol ve vztahu k němu. Často řeší zejména dilema distance versus blízkost vůči dítěti, což je dáno nejistotou dobrovolníka v roli mentora nebo jejím špatným pochopením. Mohou se také objevit problémy v komunikaci s rodiči dítěte. Pochybnosti a problémy dobrovolníků jejich vazbu k dítěti ještě více oslabují a při prvním vážnějším konfliktu vztah končí.

● Autoritativně – intencionální vztah

vzniká tím, že dobrovolník plně nerespektuje individualitu dítěte a hodnoty jeho sociálního okolí, ale snaží se dítěti vnutit hodnoty a normy většinové společnosti. Snaží se dítě změnit podle jím stanovených cílů s rizikem nezvládnutí dvou dilemat, a to dilema oscilace mezi pomocí a manipulací ve vztahu k dítěti a dilema autonomie versus závislost dítěte na dobrovolníkovi. Tento vztah plodí napětí, může být pro dítě poškozující. Vede k vytvoření závislosti dítěte na dobrovolníkovi nebo k předčasnému ukončení vztahu díky neúspěšnému zvládnutí dilemat.

● Vztah ukončený předčasně

může být pro dítě za určitých podmínek až poškozující. Nejčastějším důvodem je negativní rozpor mezi očekáváním dobrovolníka vůči dítěti a realitou prvního kontaktu s dítětem. Vytváří se dilema přijetí či nepřijetí dítětem a motivace dobrovolníka je hned v první fázi kontaktu narušena. V některých případech je vztah ukončen, v jiných se rozpor mezi ideálním a reálným dítětem za čas překoná, ale zmíněné dilema je tématem vztahu po celý jeho průběh.

2.2.2 Fáze vztahu dítěte a dobrovolníka

Brumovská, Málková (2008) zkoumaly fáze vztahu dítěte a dobrovolníka v programu Pět P. Tyto fáze se v podstatě shodují s fázemi vývoje mezilidských vztahů, jak je definuje DeVito (2016).

● Fáze očekávání,

která se dále dělí na negativní, pozitivní a konkrétní očekávání. Svoji představu má dítě i dobrovolník, dobrovolník si ji modeluje především na výcviku a dítě formuluje svoji představu při úvodním rozhovoru.

● Fáze prvního kontaktu,

kde může hrát značnou roli fyzický vzhled, chování či jiné viditelné znaky určitého člověka. První kontakt obvykle pokračuje interakcí, která má charakter komunikace. První kontakt může být negativním zážitkem, pak má další dvě varianty – obavy z přijetí dítětem a naprostý nesoulad dobrovolníka a dítěte. Pozitivní navázání prvního kontaktu lze dále rozdělit na spontánní, rychlé a přátelské navázání a na dobré navázání kontaktu během prvního měsíce.

● Fáze vzájemného poznávání,

kdy se dvojice snaží získat o sobě co nejvíce informací a chtějí se lépe poznat, může trvat různě dlouhou dobu. Vymezuji se hranice vztahu, přicházejí první konflikty, vztah se kvalitativně proměňuje. Pokud je tato fáze uspokojující, dochází postupně k prohloubení vztahu. V této fázi lze rozpoznat přístup dobrovolníka k dítěti:

- rovnocenně-přátelský,
- přístup zaměřený na dítě,
- autoritativně-intencionální přístup.

Především v této fázi je nutné, aby koordinátor programu vztah monitoroval a podporoval především přístupy rovnocenně-přátelské. Na přístupu dobrovolníka lze pracovat především na supervizních setkáních.

● Fáze navázání důvěrného vztahu,

ustálení vztahu, který je obvykle takto prezentován i nejbližšímu okolí, vrstevníkům, příbuzným apod. Sdílení různých aktivit je prožíváno pozitivně, člověk je uspokojen i pouhou přítomností toho druhého. Jde o ustálení vztahu, kdy schůzky a aktivity na nich jsou pravidelné, krize a zkoušky při poznávání dítěte jsou překonány. Vztahy lze rozdělit podle spokojenosti a problémů dobrovolníků:

- spokojený dobrovolník x spokojené dítě,
- spokojený dobrovolník x nespokojené dítě,
- nespokojený dobrovolník x spokojené dítě, dobrovolník řeší dilema/problém.

I v této fázi je nutné se zaměřit na podporu především prvního typu vztahu, tzn. spokojený dobrovolník x spokojené dítě. Ostatním nerovným vztahům je potřeba se věnovat v rámci práce s dobrovolníkem, popř. i dítětem.

● Fáze dalšího vývoje vztahu,

který závisí na četnosti a intenzitě konfliktů a na subjektivním vnímání osobního uspokojení ze vztahu. Vývoj směřuje buď ke kvalitě vztahu (a tím k přínosu mentoringu) nebo může dojít k zhoršení a ukončení vztahu.

Výše zmíněné typy vztahů a jejich jednotlivé fáze přehledně shrnuje Tabulka č. 1. V programu Pět P je žádoucí podporovat a rozvíjet především první typ vztahu, a to rovnocenně-přátelský.

Tabulka č. 1 - Přehled typologie mentoringových vztahů

typ vztahu	očekávání	první kontakt	poznávání	ustálení vztahu	další vývoj vztahu
rovnocenně-přátelský	pozitivní, negativní – obavy z přijetí dítětem	pozitivní – rychlé během 1.schůzky, dobré během 1.měsíce	rovnocenně-přátelský přístup s rolí dobrovolníka coby kamaráda	spokojenost dobrovolníka i dítěte	vývoj v kvalitě vztahu a přínos mentoringu
vztah zaměřený na dítě se setrvačností dobrovolníka	pozitivní	pozitivní během 1.měsíce	přístup zaměřený na dítě s rolí dobrovolníka coby spasitele dítěte	dobrovolník je nespokojený, dítě je spokojené	vývoj v setrvačnosti dobrovolníka ve vztahu a ukončení
vztah zaměřený na dítě s dilematem/ váhavostí dobrovolníka	pozitivní, konkrétní	pozitivní během 1.měsíce, negativní s obavou z přijetí dítětem	přístup zaměřený na dítě s rolí dobrovolníka coby pozorovatele dítěte	dobrovolník řeší dilema /váhá	zhoršení a ukončení vztahu
autoritativně-intencionální vztah	konkrétní	pozitivní během 1.měsíce s konkrétní představou o směřování dítěte	autoritativně-intencionální přístup s rolí dobrovolníka coby dospělé osoby	dobrovolník je spokojený, dítě může být nespokojené	zhoršení a změna přístupu dobrovolníka/ pokračování s rizikem vytvoření závislosti dítěte na dobrovolníkovi
předčasně ukončený vztah	pozitivní	negativní	předčasné ukončení		

2.3 Efektivita programu Pět P

Efektivita programu Pět P se v České republice hodnotí pomocí evaluační metody, která vychází z americké evaluace s názvem Program Outcome Evaluation (POE). Více o evaluaci se dočtete v kapitole 11.

Hodnocení úspěšnosti a výsledků programu se Asociace dobrovolnických mentoringových programů věnuje pravidelně. V rámci posledního celorepublikového šetření, které se uskutečnilo od dubna 2010 do října 2011, se podařilo shromáždit informace 7 měst (České Budějovice, Jindřichův Hradec, Opava, Praha, Třebíč, Ústí nad Labem a Zlín). Dotazníky evaluační metody vyplnilo celkem 48 rodičů a 48 dobrovolníků, tzn. měli jsme údaje o 48 dětech. Mezi těmito dětmi bylo 20 dívek (42%) a 28 chlapců (58%), děti byly ve věku od 7 do 19 let.

Na základě statistické analýzy dat a dalších výsledků z těchto dotazníků můžeme říci, že nejčastěji se v programu Pět P setkáváme s dětmi, které mají problém se sebedůvěrou, rozhodováním, s vyjádřením pocitů. Jde také o děti, které mají málo kamarádů a nedostatek zájmů. Naopak nejméně časté se objevují problémy jako záškoláctví, vandalismus, krádeže či sebepoškození.

Dobrovolníci i rodiče hodnotí děti víceméně stejně, zlepšení ovšem více zaznamenávají rodiče. V dotaznících můžeme vidět posuny především v pozitivním slova smyslu, procenta zhoršení jsou minimální.

Celkově rodiče i dobrovolníci shodně uvádí největší posuny u dětí v těchto položkách:

- Zájem o nové věci
- Schopnost vyjádřit pocity
- Má zájmy nebo koníčky
- Sebedůvěra
- Samostatné rozhodování

Na základě dalších výsledků můžeme konstatovat, že ke zlepšení u dětí dochází také v somatické oblasti (především tíky a bolesti břicha), dále se zmírňuje agresivita či používání nevhodných výrazů. Shodně uvádí rodiče i dobrovolníci velký posun v samostatnosti. Ovšem oblast rizikového chování (např. záškoláctví, lhaní, odmouvanost) se jeví bez významných změn, stejně jako oblast školy.

Po důkladné analýze výsledků je opravdu zřejmé, že program Pět P působí preventivně, a to díky nabídce smysluplné volnočasové aktivity. Nabízí dětem individuální podporu v období života, kdy ji potřebují. Základem je přátelství a společné zážitky, péče o vzájemný vztah. Program Pět P je také důkazem toho, že pomoc může být i zábava.

3. ÚČASTNÍCI PROGRAMU PĚT P

3.1 Dítě

Jak říká Mc.Gill (1998), bývalá ředitelka zastřešující organizace Big Brother Big Sisters International, jsou to děti z každé společnosti, které jsou v krizi. Děti postavené před problém schopnosti rozvoje svých vlastních možností. Děti „na okraji“, které mají malou důvěru v sebe sama a jsou osamělé. Děti, které potřebují pečujícího dospělého, který bude naslouchat jejich problémům a snům, ukáže jim cestu a pomůže jim doufat v budoucnost.

Program Pět P je určen pro děti, jejichž zdravý vývoj je ohrožen nepříznivými vlivy a kterým by jakkoliv mohl prospět hodnotný vztah s dobrovolníkem – kamarádem.

Děti zařazené do programu jsou různé a ke každému se přistupuje individuálně. Většinou dětí je společná osamělost, zranitelnost a špatná schopnost navázat hlubší vrstevnické vztahy. Jejich životní dráha bývá poznamenána (často opakovanou) zkušeností s odmítnutím, ať už v rodině, vrstevnickou skupinou nebo ze strany pedagogů. Značná část dětí je navíc dlouhodobě provázena psychosomatickými či lehkými psychiatrickými obtížemi. Mnohdy působí několik ohrožujících faktorů souběžně.

Program Pět P je určen pro děti ve věkovém rozmezí 5 – 17 let, jejichž zákonní zástupci souhlasí s účastí v programu. Nejčastěji se v programu Pět P setkáváme s následujícími dětmi:

- děti ze sociálně slabých rodin či málo podnětného prostředí,
- děti v náhradní rodinné péči,
- děti z problematického rodinného prostředí,
- děti s výchovnými problémy, hyperaktivitou, poruchami pozornosti apod.,
- děti osamělé, které se nedovedou skamarádit,
- děti, které se staly obětí šikany,
- děti se zdravotním postižením či děti z rodin, kde se vyskytuje závažné zdravotní postižení,
- děti z početných rodin, či s nevlastními sourozenci,
- nově přistěhované děti,
- děti pocházející z odlišného sociokulturního prostředí,
- děti rodičů s časově náročným zaměstnáním.

Děti do programu doporučují především různí odborníci, např. psychologové, psychiatři, sociální pracovníci, kurátoři, výchovní poradci, učitelé, pracovníci oddělení sociálně právní ochrany dětí a další. Koordinátora programu také mohou kontaktovat sami zákonní zástupci, když se o programu dozví od svých známých, sousedů, z médií či informačních letáčků.

Program Pět P je primárně určen pro děti vyrůstající v přirozeném prostředí. Některá střediska programu Pět P spolupracují také s ústavními a jinými pobytovými zařízeními. Tato spolupráce je v podstatě nadstandardní, program je určen především jako podpora rozvoje v přirozeném prostředí dětí. Na základě výsledků šetření Prokopové (2013) můžeme ale poznamenat, že zkušenosti z těchto středisek jsou kladné, pracovníci domovů vidí program jako pomoc dětem s ukázkou praktického života, výhodu spatřují v zajištění individuální péče pro děti, na kterou obvykle nezbývá v domově moc času. Jako výhody pro zapojené děti můžeme uvést například to, že si dítě vytvoří blízký vztah s člověkem mimo dětský domov, vzniká tak velká míra sociální rehabilitace, dochází k podpoře realistického pohledu na svět, ke korekci sebevědomí, dále také to, že si děti mohou užít někoho, kdo je tu jen pro ně, užijí si trochu soukromí a v neposlední řadě získají nové přátelství a mnoho zážitků. Nicméně je potřeba znovu upozornit, že program Pět P není primárně určen pro děti z ústavních zařízení a je na zvážení koordinátora, zda konkrétní dítě zapojí.

Je také důležité neopomíjet fakt, že s dětmi zapojenými v programu Pět P nepracuje odborník, nýbrž dobrovolník – laik. Z tohoto důvodu nemůže být do programu zapojeno dítě, jehož problémy jsou natolik závažné, aby s ním mohl pracovat laik, a to i přestože je řádně poučen a proškolen. Týká se to dětí, jejichž problémy jsou natolik závažné, že brání vytvoření plnohodnotného kamarádského vztahu (např. těžká psychiatrická porucha, drogová či jiná závislost, těžká forma autismu, atd.). O vhodnosti zapojení rozhoduje koordinátor, při diskutabilních případech rozhoduje společně se supervizorem.

Podmínkou zařazení dítěte do programu Pět P je jeho dobrovolný vstup a obeznámení s veškerými pravidly programu.

3.2 Zákonný zástupce dítěte

Zákonný zástupce je osoba, která je oprávněna ze zákona za dítě právně jednat, jeho jménem. Zákonné zastoupení v současné době upravuje především zákon č. 89/2012 Sb, Občanský zákoník, v platném znění. U dětí zapojených do programu jsou zákonnými zástupci dítěte zpravidla rodiče, tzn. matka a otec. Často se ovšem setkáváme s rozvedenými rodiči, jejich partnery, pěstouny, prarodiči apod. V některých odůvodněných případech může dítě také zastupovat jiná osoba, např. sociální pracovník.

Úroveň zákonných zástupců (sociální, majetková, rozumová či osobnostní) je často velmi různorodá, proto by měl koordinátor znát základní techniky komunikace, a především umět komunikaci přizpůsobit individuálním podmínkám.

3.3. Dobrovolník

Dobrovolníkem by se měl stát zralý a zodpovědný člověk, jenž bude věnovat bezúplatně a dobrovolně svůj čas a kompetence dobrovolné činnosti v programu Pět P.

Dobrovolníkem se může stát člověk starší 18 let, který prošel výcvikem programu a má zájem a předpoklady pro práci s dětmi (o práci s dobrovolníky více v kapitole 4 a 6 - 8). Dobrovolníci programu Pět P nabízejí dítěti čas, zájem a bezpodmínečné přijetí. Z hlediska věku dobrovolníka se jedná obvykle o „mladšího“ dospělého, věkově dítěti bližší než rodiče.

Také pro dobrovolníky je program Pět P přínosem. Volba věnovat část svého volného času dítěti je důkazem jejich vědomí společenské zodpovědnosti. Zapojení do programu nabízí dobrovolníkovi možnost prožít reminiscenci svého dětství, odpočinout si od každodenních starostí. Umožňuje jim vlastní seberozvoj, získ nových zkušeností, znalostí, dovedností, mohou mít vědomí vlastní potřebnosti, smysluplnosti a v neposlední řadě uplatňují základní občanskou ctnost – pomoc druhému.

Sami dobrovolníci uvádějí nejčastěji jako přínos hlavně pocit smysluplné práce, možnost rozšíření a prohloubení kvalifikačních předpokladů, vhodné vyplnění volného času a posílení sebevědomí. Motivací dobrovolníků dále bývá vztah k dětem, ochota pomoci jim, touha dozvědět se více o sobě, pocit užitečnosti i zážitek legrace a možnost vrátit se do dětství, či připravit se na vlastní rodičovství nebo povolání (Hučín, 2003).

3.4 Koordinátor programu

Koordinátor či koordinátorka je klíčovou postavou každého dobrovolnického programu. Velmi důležité je, aby koordinátor pracoval v týmu a byl osobou skutečně zapálenou pro daný program a nevěnoval se své činnosti jen formálně. Koordinátor by měl rád pracovat s lidmi, rád prezentovat svou roli, mít řídicí schopnosti a dostatek času k vykonávání své funkce. Úspěšný koordinátor musí být nadšený, výkonný, iniciativní, komunikativní a orientovaný na lidi.

Jednou z důležitých starostí koordinátora programu je usilování o to, jak neztratit s dobrovolníky lidský kontakt a udržet jejich chuť podílet se na něčem novém, zajímavém, zvláštním, což je pro mnohé dobrovolníky rozhodující motivací.

U koordinátora programu jsou důležité řídicí a organizační schopnosti. K tomu vedle osobnostních předpokladů potřebuje dostatek vědomostí. Koordinátor by měl mít vzdělání nebo dostatečné zkušenosti v sociální či pedagogické oblasti. Úspěšné vykonání zkoušky profesní kvalifikace Koordinátor dobrovolníků může ve výjimečných případech nedostatek vzdělání nebo praxe nahradit.

Koordinátor se účastní pravidelné supervize své činnosti tak, jak by to mělo být samozřejmě pro všechny pomáhající profese s vysokou mírou neuropsychické zátěže, pramenící z každodenního styku s lidmi, často v náročných životních situacích (Tošner, Sozanská, 2006). Samozřejmostí pro koordinátora je znát Etický kodex koordinátora Pět P (viz příloha č. 1) a pracovat dle jeho zásad – více o etice v kapitole 10.

Mezi činnosti koordinátora programu Pět P zpravidla patří:

- Koordinuje program v organizaci, propaguje program Pět P a prezentuje myšlenku dobrovolnictví obecně.
- Je kontaktní osobou pro dobrovolníky, klienty, další zaměstnance, příp. vedení organizace.
- Provádí výběr dobrovolníků, připravuje a podílí se na realizaci výcviku dobrovolníků (příp. sám realizuje).
- Provádí rozhovory s dobrovolníky, se zákonnými zástupci i dětmi a rozhoduje o jejich zapojení do programu.
- Podílí se na odborném sestavování dvojic dítě – dobrovolník.
- Monitoruje dvojice, poskytuje podporu dobrovolníkům, dětem i rodičům.
- Vede dobrovolníky, zajišťuje jim pravidelnou supervizi, předchází vzniku nedorozumění, případně je řeší.
- Hodnotí činnost dobrovolníků, motivuje je, oceňuje.
- Spolupracuje s dalšími odbornými institucemi.
- Vede dokumentaci.
- Organizuje společné akce programu Pět P.
- Podílí se na zajišťování financování programu v organizaci.
- Vyhodnocuje realizaci programu v organizaci.
- Zajišťuje pravidelnou evaluaci programu evaluační metodou MENTORING.
- Spolupracuje s ostatními centry programu.
- Účastní se členských shromáždění Asociace dobrovolnických mentoringových programů.

3.5 Supervizor dobrovolníků

Role supervizora dobrovolníků programu Pět P je podpůrná, vzdělávací a řídicí. Bývá to nejčastěji externí spolupracovník. Supervize je odbornou garancí, aby program neprobíhal živelně.

Supervizorem se může stát nejčastěji psycholog, pedagog či další odborník, který ve své profesi přichází do styku s problematikou blízkou základní náplni programu Pět P, zejména s ohledem na problematiku dětí a mládeže. V ideálním případě je to certifikovaný supervizor. Doporučujeme, aby koordinátor uzavřel se supervizorem dohodu o spolupráci na programu Pět P. Další důležitou podmínkou pro výběr supervizora je jeho časová dostupnost podle potřeb koordinátora a dobrovolníků (nejčastěji jsou supervize pro dobrovolníky ve večerních hodinách) a jeho zájem o program. Před zapojením supervizora do programu Pět P je výhodou, když má supervizor možnost vidět, jak supervize probíhá například v jiném středisku Programu Pět P, popř. se může účastnit výcviku dobrovolníků.

3.6 Garant

V některých střediscích programu se objevuje také role garanta. Garant je nejčastěji odborný pracovník (může být interní, ale také externí), který se realizaci programu Pět P věnuje více jak 5 let, zná jeho historii, organizační i legislativní souvislosti, má mnoho zkušeností. Garant poskytuje metodickou a odbornou podporu koordinátorovi, rozvíjí koncepci další činnosti, může být v kontaktu s týmem programu, atd.

4. PRÁCE S BUDOUCÍMI DOBROVOLNÍKY

V následující tabulce (tabulka č. 2) jsou přehledně znázorněny kroky přijímání a zařazování dobrovolníka do programu Pět P. Tyto jednotlivé kroky jsou následně rozepsány v následujících kapitolách.

Tabulka č. 2 - Proces přijímání a zařazování dobrovolníka do programu Pět P

činnost	podkapitola
orientační pohovor zájemce s koordinátorem programu	4.1 a)
vyplnění registrační karty dobrovolníka	4.1 a)
osobní hlubší rozhovor dobrovolníka s koordinátorem, popř. supervizorem programu	4.1 b)
psychologická diagnostika dobrovolníka	4.1 c)
20h výcvik dobrovolníků s tréninkem bezpečnosti vztahu	4.1 d)
výpis z evidence Rejstříku trestů	4.1 e)
čestné prohlášení	4.1 e)

4.1 Proces práce - získávání, výběr, výcvik a další příprava dobrovolníků

Při získávání dobrovolníků se vyplatí různé formy kombinovat a nábor provádět kontinuálně. Dobrovolníky pro program Pět P často hledáme na středních, vyšších odborných či vysokých školách humanitního zaměření, a proto je nutné počítat se sezónností dobrovolníků. Bez ohledu na to, zda jsou studenty, či ne, je významným předělem léto. Proto je důležité nábor zacílit na září, říjen a druhým obdobím je začátek kalendářního roku. Takřka vždy platí pravidlo "trychtýře". Pokud v kampani oslovíte tisíce lidí, počítejte s tím, že na informační schůzku jich přijde okolo jednoho sta. Z nich se výcviku zúčastní dvacet zájemců a z těch se dobrými dobrovolníky stane patnáct, což lze považovat za velmi dobrý výsledek.

Mezi nejčastější způsoby náboru dobrovolníků patří např.:

- plakáty, letáčky, drobné propagační materiály apod.,
- internet - sociální sítě, webové stránky,
- propagace v tisku (místní noviny apod.),
- náborová akce na školách, seminář pro studenty, přednáška ve veřejných prostorách (např. knihovna, kino, kavárna),
- místní a regionální rozhlasové či televizní vysílání,
- sdílení osobních příběhů již fungujících dobrovolníků,
- spolupráce s jinou organizací, která spolupracuje s dobrovolníky.

Také je dobré zaměřit se na cílovou skupinu dobrovolníků, resp. z jaké oblasti dobrovolníci pocházejí. Na základě výzkumu Bezstarostivové (2015) můžeme doporučit, že pokud budeme získávat dobrovolníky z technických či ekonomických oborů, je dobré ve svých propagačních materiálech či při ústních prezentacích zdůraznit, že studenti mohou získat nové zkušenosti (v oblasti fundraisingu, podávání projektů), poznat nové lidi a naučit se, jak s lidmi jednat. Naopak pokud budeme oslovovat studenty pomáhajících profesí (např. sociální práce), je dobré užívat slovní spojení jako „prozkoumej různé kariérové možnosti, získej praxi, poznej nové lidi a udělej něco pro společnost“.

Vlastní výběr zájemců probíhá v několika na sebe navazujících fázích:

- **a) orientační pohovor zájemce s koordinátorem programu (doporučená délka 30 – 60 min)**
Toto setkání může být jak individuální, tak skupinové. Cílem setkání je seznámit budoucího dobrovolníka s posláním programu, základními pravidly, časovou náročností (schůzky, supervize, výcvik atd.) a zodpovědností, kterou na sebe účastí v programu bere, jakož i se zisky, jež pro něj z účasti vyplývají - vlastní rozvoj, osobní obohacení významným životním vztahem, odborná příprava a průběžná supervize. Zájemce také vyplní registrační kartu dobrovolníka. Koordinátor/ka si ji založí do dokumentace a domluví si s dobrovolníkem další schůzku. Pokud již zná termín nejbližšího výcviku pro nové dobrovolníky, sdělí jej zájemci.
- **b) osobní podrobnější rozhovor dobrovolníka s koordinátorem, popř. supervizorem programu (doporučená délka 60 – 90 min)**
Cílem tohoto pohovoru je seznámit se s motivací zájemce, s jeho základními životními hodnotami a postojem k budoucí dobrovolnické činnosti. Poznat osobnost dobrovolníka je pro koordinátora stěžejní v souvislosti s budoucím vytvářením dvojice dítě - dobrovolník.

Inspirace na otázky pro tento rozhovor je uvedena v příloze č. 3.

- **c) psychologická diagnostika budoucího dobrovolníka (doporučená délka rozhovoru dobrovolníka s psychologem 60 – 90 min)**

Psychologická diagnostika probíhá bezprostředně před výcvikem dobrovolníků. Provádí jej zkušený psycholog (může a nemusí být zároveň lektorem výcviku či supervizorem programu) a posuzuje osobnostní rysy uchazeče i jeho psychosociální zralost, tak jako i emoční vytrvalost a stabilitu adekvátními psychologickými metodami. Nezanedbatelným rizikem, jež může ohrozit program, může být případný necitlivý či jinak nevhodný přístup dobrovolníka k jeho dětskému kamarádovi. Psycholog je za psychologické posouzení uchazeče zodpovědný a vybírá vhodné psychologické metody a techniky, může využít jak běžně používaných testů osobnosti, tak i projektivních technik (např. ICL, BOD, barevné modifikace Warteggova kresebného testu, Lüscherův test, kresby postavy, ruky či stromu). Osvědčilo se také nechat dobrovolníka vlastnoručně napsat svůj „životopis“ ve formě tří nejdůležitějších událostí, které jej v jeho životě nejvíce ovlivnily (a jak).

Podstatnou součástí psychologické diagnostiky dobrovolníků je individuální rozhovor s psychologem, jehož hlavní náplní je rozbor výsledků psychologického testování. Psycholog může také v rámci tohoto rozhovoru vykonat osobní podrobnější rozhovor podle bodu b).

Psycholog předává koordinátorovi písemné odborné vyjádření, který zahrnuje základní charakteristiku dobrovolníka a zároveň doporučení pro dvojici. To znamená, že koordinátor konzultuje s psychologem jak vhodnost zařazení dobrovolníka do programu, tak i výběr vhodného dítěte k danému dobrovolníkovi. Veškeré záznamy o dobrovolníkovi od psychologa zakládá koordinátor do dokumentace dobrovolníka, vyplněné testy a výsledky archivuje psycholog. Dokumentace musí být vedena v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

Na základě doporučení psychologa a po diskusi týmu pracovníků (koordinátora programu, supervizora či lektora výcviku) je uchazeč buď zařazen do programu, nebo v případech zjištění možných povahových či jiných kontraindikací je mu doporučeno vyřešit si případné vlastní problémy, a teprve poté aspirovat na vstup do programu. Může mu být nabídnuta také jiná forma dobrovolné spolupráce bez přímého a soustavného kontaktu s dítětem ve vlastní či jiné organizaci (např. administrativní výpomoc, pomoc při PR aktivitách, příprava společných akcí pro dvojice atd.). To znamená, že koordinátor programu Pět P po konzultaci může ve zdůvodněných případech odmítnout účast dobrovolníka v programu, resp. s ohledem na jeho osobnostní charakteristiky, či aktuální psychický stav, mu doporučit jinou formu dobrovolnické činnosti či mu zprostředkovat konzultaci s jiným odborníkem. Od dobrovolníků je vyžadován aktuální výpis z evidence Rejstříku trestů, jako doplňující informace k psychologické diagnostice.

● **d) výcvik dobrovolníků - 20ti hodinový intenzivní kurz**

Kurz probíhá zpravidla formou vícedenního soustředění skupiny potenciálních zájemců o dobrovolnou činnost pod vedením koordinátora a lektora/supervizora programu, případně dalších lektorů, pokud to počet zájemců vyžaduje. Struktura a náplň výcviku včetně příkladů her a aktivit je uvedena v samostatné kapitole 4.2. Grafický harmonogram je uveden v příloze č. 4

● **Obecná část přípravy**

V této fázi přípravy se dobrovolník má dozvědět o svých možnostech a také o závazcích a případných omezeních. Dále dobrovolník musí dostat informace o poslání a úkolech organizace, o své roli, svých právech a povinnostech.

Zároveň dostane základní informace o tom, kdo je koordinátor či jiná kontaktní osoba, na kterou se může v případě potřeby obrátit, kdo jsou vedoucí pracovníci a jak vypadá běžný provoz organizace. Jako motivační prvek velmi dobře působí seznámení všech dobrovolníků navzájem a postupné stmelení a vytvoření dobré „party“.

● **Odborná část přípravy**

V této části přípravy se doporučuje s dobrovolníky podrobně probrat jejich motivace, očekávání, nabídky a obavy. Důležité je snažit se výcvik co nejvíce přiblížit tomu, co bude dobrovolník následně dělat.

Při výcviku je vhodné využít metodu přehrávání rolí, při které si dobrovolníci mohou vyzkoušet nejen svou budoucí roli, ale také roli klientů (dětí i zákonných zástupců). Díky těmto aktivitám získávají dobrovolníci nové zkušenosti a dovednosti.

Výcvik mohou také navštívit „staří“- již fungující dobrovolníci, kteří se mohou podělit o své zkušenosti. A je vhodné dobrovolníky při výcviku seznámit s principy supervize - dobrovolníci pak vědí, co mohou od supervize očekávat a neobávají se jí.

● **Trénink bezpečnosti vztahu**

Trénink bezpečnosti vztahu je především o uvědomění si hranic dobrovolníků ve vztahu k dítěti a o vytyčení mantinelů pro možnosti programu Pět P. Jde v podstatě o vysvětlení následujících bodů (o kterých se během výcviku vždy mluví):

- pravidla programu (1x týdně/2 - 3 h minimálně 12 měsíců, kamarádství, trávení volného času mimo rodinu, ne doučování, ne hlídání apod.);
- povinnosti dobrovolníka a jeho role (role je podpůrná, dobrovolník nepřebírá rodičovskou zodpovědnost ani výchovu, účast na supervizích, zápisky ze schůzek, spolupráce s koordinátorem);
- role dítěte (dítě je kamarádem, „parták“ pro dobrovolníka, schází se s dobrovolníkem pravidelně);
- pravidla zapojení pro rodiče (spolupracují s koordinátorem, nezasahují do fungování dvojice, pokud to není nutné).

Po výcviku dobrovolníků

Na základě zjištění týmu pracovníků (psychologa, supervizora, lektora výcviku, koordinátora programu) je budoucí dobrovolník zapojen do programu nebo je odmítnut (viz 4.1 c)).

Je důležité respektovat, že po ukončení výcviku mají i sami dobrovolníci možnost znovu si promyslet, zda se chtějí jedno odpoledne v týdnu ve svém volném čase věnovat mladšímu kamarádovi. Může se stát, že dobrovolník bude mít pocit, že vstup do programu byl pro něj velmi zavazujícím nebo na výcviku nabude dojmu, že individuální péče o jedno dítě není pro něj tou vhodnou činností. V těchto případech je vhodné nabídnout dobrovolníkům možnost jiné realizace v programu Pět P či v organizaci. Tito dobrovolníci mají možnost účastnit se pravidelných supervizí i přednášek přichystaných pro dobrovolníky.

V případě, že dobrovolník splnil všechny předchozí podmínky a chce se do programu zapojit, následuje další fáze přípravy.

● **e) fáze odborné přípravy na vytvoření dvojice a administrativa**

V této fázi je možné formou přednášek, besed a dalších aktivit (zabezpečených koordinátorem, supervizorem či externími lektory) dobrovolníky seznamovat s případnými úskalími, která může budoucí vztah se svěřeným dítětem přinášet. Možností je účast na supervizních skupinových setkáních dobrovolníků. Doporučuje se předat dobrovolníkům formulář 10 zásad pro dobrého dobrovolníka programu Pět P (příloha č. 2).

Tato fáze je také vhodná ke splnění administrativních povinností:

- vyžádání výpisu z evidence Rejstříku trestů od dobrovolníka (pokud již není dodáno v první fázi přípravy u psychologické diagnostiky)
- podpis Čestného prohlášení, o zdravotní způsobilosti, dále o tom, že dobrovolník nebyl trestán ani vyšetřován ve věci zneužívání nezletilých osob, sexuálního obtěžování, týrání osob nebo zvířat, dále že mu není nařízena žádná psychologická, psychiatrická či sexuální léčba, že není uživatelem návykových látek atd.
- pojištění dobrovolníka na újmu způsobenou na majetku či zdraví, kterou dobrovolník způsobí anebo mu bude během dobrovolnictví způsobena

S dobrovolníkem dále koordinátor, sepíše Smlouvu o výkonu dlouhodobé dobrovolnické služby podle § 5 zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o dobrovolnické službě“) – pokud je programu udělena akreditace dle tohoto zákona. S dobrovolníkem může být i uzavřena Dohoda o dobrovolnické činnosti v rámci programu Pět P (dle § 1746, odst. 2., zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Podle možností je v této době vytvořena dvojice dobrovolník – dítě tak, aby potřebné dítě získalo z řad dobrovolníků optimálního staršího kamaráda. Výběr dvojic provádí koordinátor/ka programu ve spolupráci se supervizorem a psychologem.

Koordinátor podepisuje smlouvu ve jménu organizace, která realizuje program Pět P, a musí mít k tomuto zplnomocnění od statutárního zástupce dané organizace. Toto zplnomocnění je zapotřebí k jakémukoliv jinému (dalšímu) právnímu kroku v rámci programu Pět P.

4.2 Podmínky a struktura výcviku dobrovolníků

Podmínky a příprava výcviku

Důležité je zajištění vhodných prostor pro konání výcviku. Obvykle je třeba počítat s jednou větší a jednou až dvěma menšími místnostmi (podle počtu účastníků) pro případ práce v podskupinách. Dále je vhodné, aby v místnostech byl variabilní nábytek, aby dobrovolníci mohli pracovat například v kruhu. Při výcvicích lépe vyhovuje podlaha pokrytá koberci nebo dostatečným množstvím podložek například pro relaxační cvičení, která výcvik mohou provázet.

Kromě prostor je nutno předem připravit i dostatečné množství pomůcek. Pomůcky je třeba připravovat v závislosti na plánovaných aktivitách. Jedná se například o papíry, tužky, pastelky, nůžky, lepidla, jmenovky, kostky, apod. Podle potřeby a náročnosti výcviku je potřeba zajistit také například fotoaparát, dataprojektor, flip chart nebo tabuli, místo pro připevnění výsledků ze skupinových diskusí atd.

Stejně důležité jako organizační zázemí jsou také psychosociální podmínky výcviku. Jedná se o podmínky, které se podílejí na vytvoření příznivého emočního klimatu ve skupině a přiměřeného psychologického bezpečí.

Plně funkční zázemí výcviku napomáhá tomu, aby skupina mohla nerušeně a intenzivně pracovat. Dobře připravený a promyšlený program pak umožňuje reagovat na aktuální potřeby, přání a možnosti skupiny (Komárková, 2001).

Struktura a návrh harmonogramu vícedenního výcviku dobrovolníků (také příloha č. 4)

Počet účastníků:	cca 5 – 20
Délka výcviku:	20 h
Místo konání:	obvykle výjezdovou formou v rekreačním středisku (není nutné)
Přítomni:	lektor, koordinátor, popř. supervizor programu, při větším počtu další lektori + eventuálně dobrovolníci již v programu působící

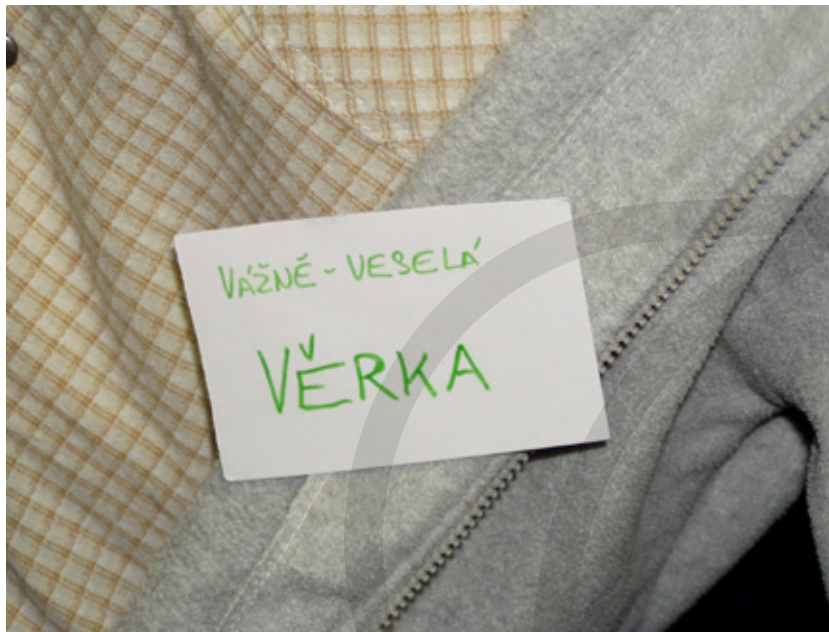
Úvod (představení účastníků)

Aby se všichni účastníci výcviku cítili dobře a bezpečně, je nutné jim představit, co je po celou dobu čeká, nastínit časový harmonogram a domluvit základní organizační věci (např. přestávky, kouření, mobily atd.). Vzhledem k tomu, že dobrovolník nemá v této chvíli ještě podepsanou žádnou ze smluv uvedených výše v kap. 4.1. (a tím pádem také mlčenlivost, která je požadovanou nedílnou součástí těchto smluv), je potřeba seznámit všechny zúčastněné s principem mlčenlivosti a nechat je podepsat formulář. V případě, že chce koordinátor foto/video dokumentaci z výcviku používat pro další propagační program, je nutné dát přítomným dobrovolníkům také podepsat souhlas s použitím fotografického či video materiálů pro další prezentaci programu.

Na počátku je potřeba si ujasnit očekávání dobrovolníků i koordinátorů (školitelů), případně je upřesnit. Dále je důležité zajistit, aby se dobrovolníci neobávali vnesení či zneužití informací. Toto nebezpečí je třeba různými pravidly eliminovat. Pravidla pro práci při výcviku je nutno určit hned na začátku výcviku. Na určení pravidel se zásadně musí podílet skupina. Koordinátor může při formulaci pravidel použít například metodu řízené diskuze, zároveň musí dbát na to, aby byla zařazena taková pravidla, která podpoří účinnost a efektivitu výcviku. Přitom je ale třeba respektovat přání a návrhy skupiny. Koordinátor může také některá pravidla nabídnout, protože většinou ve skupině bývají dobrovolníci, kteří nemají žádné zkušenosti s výcviky. Všechna pravidla je potřeba srozumitelně zformulovat. Poté je koordinátor zapíše na plakát, který je pak zavěšen či nalepen na dobře viditelném místě. Pravidla mohou být v případě potřeby doplňována i během výcviku.

● **Poté se dobrovolníci navzájem seznámí. K tomu mohou být využity různé techniky:**

- Inzerát - dobrovolníci se pokusí sestavit zajímavý inzerát na svou osobu. Inzerát by měl člověka představit, jaký je – nemusí osobu nutně jen „prodávat“.
- Andělská Anděla – dobrovolníci si na jmenovky napíší své jméno a k němu přídavné jméno, které neodporuje charakteru dobrovolníka. Přídavné jméno musí začínat stejným písmenem jako jméno dobrovolníka. Např. Příjemný Petr, Hodný Honza apod.
- Kuchařský předpis – Dobrovolníci mají za úkol popsat svůj fyzický vzhled a svou povahu formou receptu: např. jedny blondaté vlasy, dvě hnědé oči, hrníček pih, špetka darebáctví, hrst smyslu pro humor atd.

● **Po představení se dobrovolníci již trochu znají. Atmosféra však může být napjatá, neuvolněná. Ke změně tohoto stavu lze využít některou pohybovou aktivitu:**

- Klubíčko – Dobrovolníci se postaví blízko sebe do kroužku, zavřou oči a zvednou ruce nad hlavu. Poté každý z nich chytne do ruky ruku jiného dobrovolníka. Když jsou všichni spojeni, otevrou oči a jejich úkolem je vytvořit kroužek, aniž by se pustili.

● **Seznámení je vhodné doplnit o další osobní údaje, dobrovolníci se mohou představovat dle níže uvedeného schématu (popř. je možné využít techniky koláže):**

- jméno, věk, rodinný stav, rodiče, sourozenci,
- významná osoba v dětství, co jsem v dětství měl/a rád/a a co jsem nesnášel/a,
- oblíbený film, kniha, barva,
- čeho si na sobě vážím a co dalšího by o mně měli ostatní vědět,
- jak se stalo, že jsem zde.

Teoretická část

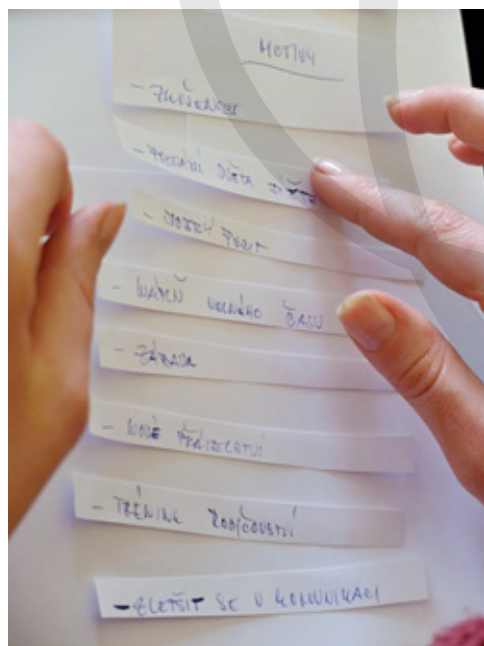
Úkolem koordinátora v této části je seznámit dobrovolníky s tím, co je dobrovolnictví, představit jim dobrovolnický program Big Brothers Big Sisters, dále program Pět P, jeho historii a vývoj. Velmi důležité je vysvětlit dobrovolníkům základní pravidla a principy programu, dále strukturu a role v programu. Dále je nutné seznámit dobrovolníky s jejich právy, povinnostmi a významem a smyslem supervize. Vhodným doplněním je distribuce Manuálu pro dobrovolníka, kde jsou veškeré informace přehledně shrnuty. Inspirace na Manuál dobrovolníka je umístěna na webových stránkách www.admp.cz v záložce Dokumenty, každé středisko si jej může přizpůsobit dle svých potřeb. Rovněž je vhodné seznámit dobrovolníky s existující legislativou v oblasti dobrovolnictví, a pokud se jedná o program Pět P, na který byla udělena akreditace dle zákona o dobrovolnické službě, seznámit dobrovolníky s jejich právy a povinnostmi vyplývajícími z tohoto zákona.

Teoretická část výcviku je náročná na koncentraci a udržování pozornosti. Proto je vhodné prokládat ji videodokumenty, relaxačními či pohybovými aktivitami:

- Doteky – Koordinátor pustí hudbu a dobrovolníci se volně pohybují po místnosti. Když je hudba zastavena, koordinátor vysloví nějakou část těla. Každý dobrovolník musí najít jiného a danou částí těla se navzájem dotknout.
- Relaxace naruby – Koordinátor požádá dobrovolníky, aby zaujali co možná nejnepohodlnější polohu (např. s nohou za krkem, zavěšení na židli hlavou dolů) a pokusili se v této poloze vydržet několik okamžiků. Poté se dobrovolníci posadí nebo postaví do uvolněné polohy a vychutnávají si příjemný pocit.

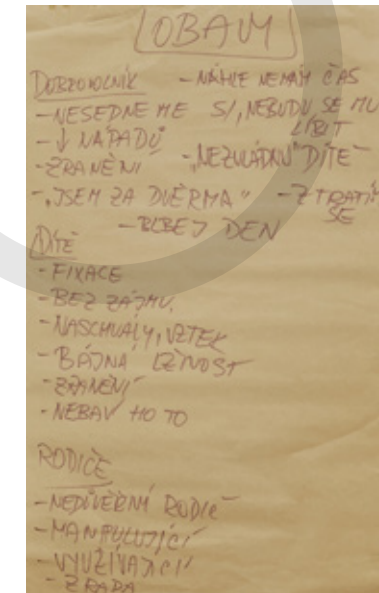
Práce s motivy dobrovolníků

Tato aktivita může být provedena metodou brainstormingu, kdy dobrovolníci vyslovují jednotlivé motivy a koordinátor je zapisuje na flipchart nebo tabuli. Dobrovolníci si jednotlivé motivy zapisují na papír a poté je mohou seřadit podle svého názoru od nejdůležitějších k méně důležitým. Dále lze sestavit skupinové pořadí motivů a porovnat s individuálním pořadím. Je vhodné následně diskutovat o rozdílech a jejich možných příčinách.

Obavy dobrovolníků

Brainstorming či jiný způsob práce s možnými obavami dobrovolníka v programu Pět P s cílem sestavit inventář obav a z nich plynoucích problémových situací, a to ze tří pohledů: vzhledem k osobě dobrovolníka, vzhledem k zákonnému zástupci a vzhledem k dítěti. Tento inventář je vhodné využít jako podklad k následujícímu programu hraní rolí.

Metoda hraní rolí

Při metodě přehrávání rolí si dobrovolníci mohou vyzkoušet nejen svou budoucí roli, ale také roli dětí a rodičů. Díky těmto aktivitám získávají dobrovolníci nové zkušenosti a dovednosti. Důležitý je zde vlastní prožitek. Dobrovolník dokonce může sám poznat, jestli si příslušnou dovednost osvojil mechanicky, nebo zda dospěl i k odpovídajícímu prožitku. K tomuto poznání dojde odpovědí na otázku, zda ho nově naučené chování (dovednost) posiluje, dodává mu energii a pocit jistoty, anebo ho vyčerpává.

Velmi často se objevuje řešení modelových situací, ke kterým může během setkávání s dítětem dojít, např.:

- dítě hyperaktivní nebo nekomunikativní,
- začínající závislost dítěte na dobrovolníkovi,
- manipulující rodič,
- první schůzka s dítětem,
- lhaní dítěte,
- eticky náročné situace adod. (více v kapitole 10.3)

◆ Představa o „ideálním“ dítěti

Dobrovolníci si mohou zpracovat svou představu o budoucím malém kamarádovi, včetně jeho představení jménem a krátkou charakteristikou. Dobrovolníci mohou svou představu vyjádřit malováním, modelováním, koláží apod. Tato technika je jednak relaxací a jednak slouží dobrovolníkům k ujasnění představ o budoucím malém kamarádovi. Koordinátorovi může pomoci při vytipování vhodného klienta pro konkrétního dobrovolníka.

◆ Práce s kasuistikami klientů

Seznámení se s charakteristikami několika konkrétních dětských klientů (koordinátor může využít kasuistiky dětí, které čekají na svého dobrovolníka), diskuse nad vytvořenými „ideálními“ dětmi ve srovnání s konkrétními dětmi. Dále dobrovolníci mohou pracovat v malých skupinkách po cca třech, diskutují nad kasuistikami konkrétních dětí, co by potřebovaly, jaký program by bylo možno jim nabídnout, co by mohlo být cílem atd.

Závěr

V této části je velmi důležité závěrečné shrnutí výcviku, zodpovědět dotazy k programu, nastínit organizační záležitosti další spolupráce, termíny supervizních setkání a dalších akcí. Dobrovolník ústně poskytne nebo vyplní také zpětnou vazbu na výcvik. Je dobré dát dobrovolníkům vytištěnou smlouvu o spolupráci domů k podrobnějšímu prostudování.

Závěrečnou technikou, kterou lze výcvik shrnout a zároveň získat od dobrovolníků zpětnou vazbu může být například:

- Jak se mám – Koordinátor rozdá dobrovolníkům tři schematické obličej: pozitivní, negativní a neutrální. Každý dobrovolník si vybere ten obličej, který vyjadřuje, jak se cítí. Poté dobrovolníci shrnou, proč si vybrali daný obličej
- Dotazníček – Klasická metoda získávání zpětné vazby, kdy koordinátor má předem připravené otázky na papíře a na konci výcviku dá dotazník vyplnit dobrovolníkům.
- Osa na zemi – Dobrovolníci si představí, že na zemi je osa, kde na jednom konci je hodnocení pozitivní a na druhém negativní. Dobrovolníci se pak postaví na osu dle jejich osobního hodnocení výcviku.
- Teploměr – Dobrovolníci postupně zakreslují na připravený namalovaný teploměr, jak se cítí po celém výcviku.

Individuální výcvik

Ve výjimečných případech je možné realizovat tzv. individuální výcvik. Koordinátor ale musí počítat s tím, že tento výcvik není tak hlubokou přípravou na výkon budoucí dobrovolnické role. Také zde absentuje skupinová dynamika a motivační atmosféra klasického skupinového výcviku.

Pravidla individuálního výcviku jsou velmi podobná výcviku skupinovému. Obsahově musí být naplněna výše popsaná struktura skupinového výcviku. Je také vhodná účast již zapojených dobrovolníků, a to vzhledem k metodě hraní rolí a k následným diskusím.

Potencionální dobrovolník, který se zúčastní individuálního výcviku, by měl před zařazením do dvojice k dítěti ještě absolvovat minimálně dvě supervize dobrovolníků a další rozhovor s koordinátorem (zpětná vazba na výcvik, reflexe obav i možností pro jeho budoucí roli). Celkově musí příprava dobrovolníka naplnit 20 hodin.

5. PRÁCE S DÍTĚTEM, ZÁKONNÝM ZÁSTUPCEM A DOBROVOLNÍKEM, SESTAVOVÁNÍ DVOJICE

V následující tabulce č. 3 jsou přehledně znázorněny kroky přijímání a zařazování dítěte do programu Pět P. Tyto jednotlivé kroky jsou následně rozepsány v následujících kapitolách.

Tabulka č. 3 - Proces přijímání a zařazování dítěte do programu Pět P

činnost	podkapitola
první kontakt zákonného zástupce či doporučení od odborníka (získání kontaktů)	5.1
poskytnutí prvních informací o programu, domluva první osobní schůzky	5.1
osobní rozhovor se zákonným zástupcem	5.2
osobní rozhovor s dítětem	5.3
písemný souhlas zákonného zástupce se zapojením do programu	5.2
analýza vhodnosti dítěte	5.4
vytipování vhodného dobrovolníka, návrh budoucí dvojice	5.5

5.1 Vstup dětí do programu

Koordinátor programu Pět P spolupracuje s odbornými institucemi (sociální pracovníci, psychologové, oddělení sociálně právní ochrany dětí, středisko výchovné péče, školy atd.). Jestliže kdokoliv z pracovníků těchto institucí chce program Pět P dítěti doporučit, zkontaktuje nejdříve zákonného zástupce dítěte a navrhne mu tuto možnost pomoci. Poté předá rodičům kontakt na koordinátora nebo se souhlasem rodiče zprostředkuje kontakt na rodinu přímo koordinátorovi. Koordinátor tak získá základní kontaktní údaje a hlavní důvod doporučení do programu. Zákonný zástupce se obvykle ozve koordinátorovi sám, ve výjimečných případech jej zkontaktuje koordinátor. Koordinátor během telefonického hovoru zákonného zástupce informuje stručně o charakteru programu a dohodne si s rodiči první informativní setkání, obvykle ještě bez přítomnosti dítěte.

5.2 Osobní rozhovor se zákonným zástupcem (doporučená délka 60 – 90 min)

Zákonní zástupci (v ideálním případě matka i otec) jsou podrobně seznámeni s principem, základními pravidly a podmínkami programu Pět P. Nutné je mluvit o všech následujících bodech:

- pravidla programu (1x týdně/2 – 3 h, max. 6h, minimálně 12 měsíců, kamarádství, trávení volného času mimo rodinu, ne doučování, ne hlídání apod.);
- povinnosti dobrovolníka a jeho role (role je podpůrná, dobrovolník nepřebírá rodičovskou zodpovědnost ani výchovu, má administrativní povinnosti, účast na supervizích, zápisky ze schůzek, spolupráce s koordinátorem);
- povinnosti dítěte a jeho role (dítě je kamarádem, partnerem pro dobrovolníka, schází se s dobrovolníkem pravidelně);
- pravidla zapojení pro rodiče (spolupracují s koordinátorem, nezasahují do fungování dvojice, pokud to není nutné, v organizačních věcech jsou součinní s dobrovolníkem).

V případě souhlasu zákonných zástupců a zájmu o zařazení dítěte do programu provede koordinátor se zákonnými zástupci osobní pohovor, kde na konci zákonný zástupce vyjadřuje souhlas k zařazení dítěte do programu. V rozhovoru se koordinátor snaží získat podrobnější informace o dítěti, o sociálních a rodinných podmínkách, ve kterých dítě žije. Rozhovor je také důležitým momentem k určení potřeb dítěte pro budoucí vytvoření vztahu dítě – dobrovolník a pro stanovení cílů dvojice.

Koordinátor založí nový spis pro dané dítě (může mít podobu tištěnou i elektronickou), do kterého bude vkládat veškeré dokumenty o dítěti a rodině (zápisy z rozhovorů, smlouvy o spolupráci, zápisy z telefonických rozhovorů o průběhu dvojice atd.). Spis musí být používán a archivován v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

Koordinátor si následně domluví další setkání, a to s dítětem.

5.3 Osobní rozhovor s dítětem (doporučená délka 30 – 60 min)

Pohovor koordinátora s dítětem by měl probíhat bez zákonných zástupců a je zaměřen především na jeho zájmy a představy o budoucím kamarádovi/kamarádce a aktivitách, které by chtělo s ním/ní realizovat. Cílem rozhovoru je také zjistit zejména motivaci dítěte k zařazení do programu a jeho osobní potřeby a cíle, kterých by v průběhu programu mělo být dosaženo.

Součástí osobního rozhovoru s dítětem je také tzv. trénink bezpečnosti dítěte. Jde především o předání základních informací o programu tak, jak se předávají rodičům (viz výše) a také dobrovolníkům na výcviku, samozřejmě s ohledem na rozumové a vývojové schopnosti dítěte. Dítě by také mělo být poučeno o jeho možnostech vyjádřit svoji nespokojenost či jakoukoli nesrovnalost ve vztahu s dobrovolníkem, a to buď rodiči, nebo přímo koordinátorovi.

5.4 Analýza informací, přijetí/nepřijetí dítěte do programu Pět P

Koordinátor na základě veškerých získaných informací náležitě zhodnotí potřeby a cíle dítěte a jeho rodinnou situaci, a v souladu se zásadami a cíli programu rozhodne o jeho přijetí či nepřijetí do programu, popř. navrhne vhodný typ dobrovolníka. Může si k tomuto následně vyžádat informace z instituce, které dítě doporučilo, popř. kam dítě dochází (pokud k tomu zákonný zástupce udělil souhlas při prvním rozhovoru). Své rozhodnutí může konzultovat se supervizorem programu a vše zapíše do dokumentace. Co možná nejdříve své rozhodnutí zákonnému zástupci i dítěti sdělí. V případě přijetí představí časový horizont procesu zapojení dítěte do dvojice a v případě odmítnutí dítěte se koordinátor snaží doporučit jinou vhodnou službu pro dítě. Odmítnuté zájemce koordinátor eviduje.

5.5 Sestavení dvojice dítě – dobrovolník

Výběr dvojice dítě – dobrovolník je velmi náročný proces, a proto by k němu měl koordinátor přistupovat velmi zodpovědně. Správný výběr je základním kamenem pro úspěšnost budoucího kamarádského vztahu. Při vytváření je nutné brát ohled na přání a preference dobrovolníka, ale určující jsou potřeby dítěte. Koordinátor po rozhovoru s rodičem i dítětem zanalyzuje jejich odpovědi – může si určit několik kritérií, např.: dítě tiché, pomalé x dítě hyperaktivní, živé; hlavní zájmy a koníčky dítěte; proč bylo dítě do programu doporučeno, kde je hlavní problém, co dítě nejvíce potřebuje; přání a požadavky dítěte a rodiče na dobrovolníka.

Koordinátor ve spolupráci s týmem (psycholog, supervizor) vytipuje vhodného dobrovolníka, který splnil všechny podmínky dané metodikou Pět P (orientační pohovor, psychodiagnostika, výcvik, administrativní požadavky). K výběru toho „nejvhodnějšího“ dobrovolníka pomáhá doporučení psychologa, postřehy z výcviku (jak dobrovolník reagoval při hraní rolí, jak se projevoval ve skupině), výtvar „ideálního malého kamaráda“ z výcviku a mnohá další fakta a skutečnosti.

Koordinátor vytipuje dvojici a udělá písemný zápis/doporučení, který založí do složky dítěte. Nejdříve koordinátor nabídne dítě dobrovolníkovi, sdělí mu důležité informace o dítěti a rodině, ve které žije. V případě souhlasu dobrovolníka koordinátor (obvykle telefonicky) poskytne rodičům dítěte základní informace o dobrovolníkovi, který by mohl být potenciální kamarád/kamarádka pro jejich dítě. Obě strany vysloví souhlas či nesouhlas s navrhovaným partnerem. V případě, že jedna strana nesouhlasí, koordinátor pozmění či rozšíří doporučení ze strany dítěte či dobrovolníka pro vytvoření dvojice, upřesní potřeby, zváží výhrady a hledá jiného dobrovolníka.

V případě souhlasu obou stran následuje uzavření smlouvy o spolupráci na tzv. kontraktační schůzce, které se účastní koordinátor, dobrovolník, zákonný zástupce i dítě. Pokud to koordinátor považuje za potřebné, může kontraktační schůzce předcházet ještě setkání rodičů s dobrovolníkem a koordinátorem. Na této schůzce rodiče mohou pohovořit s dobrovolníkem o svém dítěti, říci mu svá přání, případně zvláštnosti dítěte, popř. mohou konzultovat připravené smlouvy o spolupráci. K jejich podpisu dochází na kontraktační schůzce.

5.6 Uzavření smlouvy

Na tzv. kontraktační schůzce se schází koordinátor, dobrovolník, zákonný zástupce a dítě. Koordinátor všechny navzájem představí a zopakuje za účasti všech základní pravidla programu Pět P. Koordinátor také dbá, aby byl navázán kontakt mezi dítětem a dobrovolníkem. Velmi dobrou zkušeností je nechat dítě společně s dobrovolníkem v klubovně – budoucí kamarádi se tak mají možnost „oťukat“, navázat spolu komunikaci a třeba se i domluvit, kdy se budou scházet a co budou spolu dělat. Mezitím koordinátor vysvětlí rodičům jednotlivé body smlouvy, která je uzavírána v rámci programu Pět P mezi ním, tj. zákonným zástupcem, a organizací, která dobrovolníka bude vysílat k realizaci dobrovolnické činnosti ve prospěch dítěte. Smlouvu je nutno vyplnit a podepsat (2x). Jeden výtisk patří zákonnému zástupci, druhý zůstává koordinátorovi, tj. organizaci, za kterou je zmocněn jednat, a který ho založí do složky dítěte (nyní už dvojice). Smlouva se zákonným zástupcem je, v případě udělené akreditace na program Pět P podle zákona o dobrovolnické službě, uzavírána dle § 8 tohoto zákona, a koordinátor seznámí zákonného zástupce o všech právech a povinnostech, které z tohoto zákona vyplývají. Pokud akreditaci daný program nemá, je smlouva uzavírána dle § 1746, odst. 2., zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zbytek schůzky probíhá již za účasti všech. Dobrovolník s dítětem si domluví termín a místo první schůzky, organizaci dalších schůzek (den, hodina, způsob vyzvednutí a vrácení dítěte, náplň schůzek, kapesné apod.), způsob komunikace účastníků. Pokud se dobrovolník s dítětem nemohou domluvit, pomáhá při domlouvání termínu, programu a konkrétních organizačních záležitostí prvního setkání koordinátor.

Zákonný zástupce musí s vytvořením dvojice s konkrétním dobrovolníkem také souhlasit. Je vhodné, aby si zákonný zástupce a dobrovolník vyměnili základní informace o sobě.

Posledním bodem této kontraktační schůzky je stanovení cílů dvojice (tzv. individuální plán). Cíle stanovují všichni zúčastnění, tzn. zákonný zástupce, dítě i dobrovolník za spolupráce s koordinátorem. Zákonný zástupce i dítě (na úrovni svých vývojových schopností) spolurozhodují o výběru konkrétních činností, které může dítě s dobrovolníkem realizovat, resp. které jsou naopak pro dítě nevhodné, na příklad z hlediska jeho tělesného či psychického stavu nebo které si rodiče či dítě výslovně realizovat nepřejí. Podkladem pro stanovení cílů je záznam rozhovoru s rodičem i dítětem, zjištění jejich osobního profilu, potřeb a přání. Cíle jsou průběžně hodnoceny (během odborného dohledu nad dvojicí – viz kap. 6) a mohou být v průběhu scházení se dvojice pozměněny na základě reálného stavu.

Mezi časté cíle patří např.:

- mít kamaráda, někoho jen pro sebe
- naučit se dodržovat slovo a dohody
- naučit se jezdit samostatně MHD, orientovat se ve městě
- v rámci společné komunikace zvyšovat schopnosti vyjadřovat se
- aby si dítě více věřilo, podpořit sebevědomí
- aby se dítě mělo komu svěřit
- najít vhodnou náplň volného času, popř. odtrhnout dítě od počítače
- povzbuzení, odreagování od těžké životní situace dítěte

6. ODBORNÝ DOHLED NAD DVOJICÍ

Mentoringový vztah dítěte a dobrovolníka je nutné podporovat a povinností koordinátora je na něj pravidelně dohlížet. To se děje různými způsoby – především jde o pravidelný monitoring fungování dvojice, poté analýzou zápisků ze schůzek a také díky pravidelné supervizi dobrovolníků.

6.1 Pravidelný monitoring fungování dvojice

Po vytvoření dvojice koordinátor pravidelně monitoruje a sleduje vývoj vztahu dítě – dobrovolník. Nástrojem tohoto monitoringu je především osobní rozhovor, telefonický rozhovor či emailový kontakt. Jednotlivé oblasti monitoringu a jejich frekvenci ukazuje tabulka č. 4.

Tabulka č. 4 – Monitoring dvojice

Zákonný zástupce a dítě

- první kontakt po uzavření dvojice
- kontakt v průběhu fungování dvojice

do měsíce
čtvrtletně

Dobrovolník

- první kontakt po uzavření dvojice
- kontakt v průběhu fungování dvojice

do 2 týdnů
měsíčně

Koordinátor pravidelně dle rozpisu v tabulce č. 4 kontaktuje zákonného zástupce, zjišťuje informace o dvojici, jeho zkušenosti a návrhy na případné změny s tím, že to nikterak nezasahuje do práva zákonného zástupce a dítěte se kdykoli dle vlastních potřeb s koordinátorem zkontaktovat sám. Kontakt se zákonným zástupce je nejčastěji telefonický či emailový.

Příklad otázek vhodných k monitoringu dvojice:

- Jak jste spokojeni s programem Pět P celkově?
- Vypráví dítě doma zážitky? Myslíte si, že se těší na dobrovolníka a že ho to baví?
- Říká vám dítě, co s dobrovolníkem dělá? Jakým činnostem se věnují?
- Jak mluví dítě doma o dobrovolníkovi?
- Je dvojice v kontaktu i mimo pravidelné schůzky? Jakým způsobem?
- Jak vidí svůj vztah dál? Chtějí spolu pokračovat? Jaký je váš názor?

Koordinátor by měl být také v kontaktu s dítětem zařazeným ve dvojici. Jde především o zjišťování spokojenosti dítěte, jeho pohled na vývoj kamarádství, jeho přijímání dobrovolníka. Kontakt s dítětem by měl být co nejvíce přirozený, aby nezasahoval do vztahu s dobrovolníkem a nepůsobil uměle či rušivě. Proto je nejlepší tento kontakt uskutečnit v rámci společných akcí programu.

Příklady otázek vhodných pro dítě:

- Jaká je náplň vašich schůzek? Co spolu děláte na schůzkách nejčastěji? Je něco, co spolu děláte pravidelně? Pokud ano, co?
- Popiš schůzku, na kterou rád vzpomínáš?
- Scházíte se pravidelně jedno odpoledne v týdnu? Máte jeden určitý den, kdy se scházíte nebo se scházíte pokaždé v jiný den?
- Jste také v kontaktu ve dny, kdy zrovna nemáte schůzku? Jak?
- Kdo nejčastěji určuje, co budete spolu dělat na schůzkách? Kdo nejčastěji vymýšlí náplň vaší schůzky?
- O čem si na schůzkách povídáte? O čem bys ještě se svou/svým kamarádkou/em mohl/a mluvit? Prozradil/a jsi své/mu kamarádce/ovi nějaké tajemství?
- Jaký je tvůj starší kamarád/ka? Kterých vlastností si na ní/něm ceníš? Co ti na ní/něm naopak vadí?
- Máte za sebou několik měsíců kamarátského vztahu, jak si představuješ vaše další kamarádění?

Také s **dobrovolníkem** musí být koordinátor v neustálém kontaktu, a to v četnosti dle výše uvedené tabulky. Dobrovolník tak konzultuje průběh svého setkávání s dítětem, upřesňuje svoji roli, zamýšlí se nad radostmi i starostmi, které jej během setkávání potkávají. Nejčastěji se tento kontakt děje na pravidelných skupinových supervizích, popř. na supervizi individuální či na konzultaci s koordinátorem (více o supervizi v kapitole 6.3).

Příklady otázek vhodných pro dobrovolníka:

- Jak se cítíš v roli dobrovolníka? Co ti setkávání s tvým kamarádem přináší?
- Jaká je náplň vašich schůzek? Co spolu děláte na schůzkách nejčastěji?
- Je něco, co spolu děláte pravidelně? Pokud ano, co?
- Jak nejčastěji dochází k tomu, že se spolu zasmějete?
- Scházíte se pravidelně na jedno odpoledne v týdnu? Máte jeden určitý den, kdy se scházíte nebo se scházíte pokaždé v jiný den? Stane se, že se sejdete i vícrát v jednom týdnu? Jakým způsobem jste v kontaktu ve dny, kdy zrovna nemáte schůzku?
- Kdo nejčastěji určuje, co spolu budete dělat na schůzkách? Projevuješ vždy iniciativu ty? Kdo nejčastěji vymýšlí náplň vaší schůzky?
- Co bývá nejčastějším tématem, když si spolu na schůzce povídáte?
- Popiš povahu své/ho kamaráda/kamarádky. Kterých vlastností si na ní/něm ceníš?

- Co ti na ní/něm naopak vadí? A co by se dalo zlepšit?
- Jak vycházíš s rodiči dítěte? Vnímáš v této oblasti nějaký problém?
- Máte za sebou několik měsíců kamarádkého vztahu, jak si představuješ vaše další kamarádění? Jak si představuješ vaše kamarádství po vypršení dohodnuté doby?

Koordinátor zasahuje do průběhu scházení se dvojice zejména tehdy, dojde-li k porušení základních pravidel, kdy např. rodiče zakazují dítěti účast na dohodnutých aktivitách, resp. samo dítě se opakovaně neúčastní dohodnutých aktivit, dobrovolník má tendenci příliš zasahovat do řešení způsobu výchovy v rodině apod. Závažnější problémy koordinátor může konzultovat se supervizorem. Je-li problém s dobrovolníkem, dítětem, nebo v rodině natolik závažný, že narušuje průběh programu Pět P a řešení tohoto problému přesahuje možnosti a kompetence koordinátora, doporučí koordinátor odbornou pomoc doporučením jiného specializovaného pracoviště dle charakteru problému zákonných zástupců, dítěte či dobrovolníka.

6.2 Zápisky ze schůzek

Dobrovolník zapisuje průběh každé schůzky s dítětem do předem připraveného formuláře. Kromě základních údajů, jako je místo, čas a délka schůzky, se snaží zachytit náladu na schůzce a pocity z ní. V případě, že se objevil nějaký problém, nesrovnalost či nějaká překvapující událost, je potřeba, aby to do formuláře zapsal.

Zápisky ze schůzek odevzdává (popř. posílá v elektronické podobě) koordinátorovi, a to vždy v dostatečném předstihu před supervizí. Koordinátor pročte a zanalyzuje zápisky, na případné problémy předem upozorní supervizora. Je také možné tyto zápisky podstoupit supervizorovi (pokud by to mělo příznivý vliv na jeho supervizní práci a pokud si je supervizor vyžádá). Zápisky ze schůzek koordinátor zakládá do složky/spisu dvojice.

6.3 Podpora a supervize dobrovolníků

Dobrovolník má právo kdykoliv požádat koordinátora o schůzku. Má možnost tak vyřešit všechny případné organizační i jiné problémy. V případě, že je takových dobrovolníků více, lze toto setkání zrealizovat skupinově.

Velmi důležitou formou podpory dobrovolníků je supervize, o které pojednávají další podkapitoly.

6.3.1 Proč supervize?

V programu Pět P se během vztahu dobrovolník – dítě mohou objevit okamžiky, kdy se dobrovolníkovi zdá, že to sotva stojí za to, možná proto, že klient není vděčný, nebo se dobrovolník cítí vyčerpaný a připadá mu, že už nemá z čeho dávat. V takových okamžicích může být supervize velmi důležitá. Může dát dobrovolníkovi příležitost podívat se na věci s odstupem, pustit se do hledání nových možností, odhalit poučení, které se v těch nejobtížnějších situacích často skrývá a získat podporu.

U dobrovolníků současně hrozí ztráta jejich motivace, a to hlavně tam, kde je na ně kladeno příliš mnoho úkolů nebo kde nemají dobře zajištěnou komunikaci s koordinátorem či ostatními zaměstnanci. V těchto případech je supervize prevencí před odchodem dobrovolníka. Zde můžeme mluvit o **podpurné funkci supervize**.

Supervize je také součástí péče o sebe a umožňuje dobrovolníkovi zůstat otevřený novému učení, a je také nepostradatelnou součástí jeho neustálého vývoje, jeho sebeuvědomění a odhodlání dále se vyvíjet. To znamená, že supervize plní i **funkci vzdělávací**.

V neposlední řadě je supervize důležitým zdrojem informací pro koordinátora. Jedná se tedy o **řídící funkci supervize**. Supervize hraje svoji základní roli jako zpětná vazba a komunikační kanál mezi dobrovolníky, ostatními pracovníky organizace a klienty. Přínosné jsou také podněty a zpětné vazby od dobrovolníků o tom, co je dobré, co je potřeba změnit, případně, jak to udělat, aby jejich činnost byla efektivnější, případně úspěšnější. Takovéto informace od lidí, kteří mají s činností organizace vlastní zkušenost, jsou velice cenné a mohou výrazně přispět nejen ke zvyšování kvality dobrovolnických programů, ale také ke zlepšení a „pročištění“ vztahů v týmu organizace.

Koordinátor si dělá z každé supervize zápis, který obsahuje především projednávané body na supervizi a poznámky k jednotlivým dvojicím.

Základní cíle supervize programu Pět P:

- dobrovolník získá prostřednictvím krátkého vstupu informace a zajímavosti z oblasti dobrovolnictví či z oblasti, která jej zajímá;
- dobrovolník má možnost pravidelně vyjádřit své pocity, radosti, strasti či osobní nepohodu ze vztahu mezi ním a dítětem;
- supervizor a koordinátor poskytnou dobrovolníkovi zpětnou vazbu na jeho činnost;
- dobrovolník získá od ostatních dobrovolníků jiný pohled na jeho vlastní činnost, získá také informace, které může využít při své činnosti,
- dobrovolník má jistotu, dobrovolník má jistotu, že nemusí nést sám zátěž nesnáží či problémů, které se vyskytly v souvislosti s jeho činností,
- na supervizi získá dobrovolník nejen podporu, ale také ocenění jeho činnosti;
- koordinátor je v pravidelném kontaktu s dobrovolníky a sleduje tak vývoj dvojice dítě-dobrovolník;
- supervize je formou prevence ztráty motivace dobrovolníka, jeho odchodu z programu.

6.3.2 Formy supervize

V programu Pět P rozeznáváme tyto formy supervize:

Individuální supervize – dobrovolník se může na koordinátora obrátit s žádostí o individuální supervizi se supervizorem. Dobrovolník s ním může vyřešit náhle vzniklé problémy ve vztahu se svým dítětem. Dobrovolník se může na supervizora obrátit také s případnou vlastní osobní psychologickou problematikou, která by mohla negativně ovlivnit vztah s dítětem. Individuální supervize slouží také k řešení složitějších problémů, na které na skupinové supervizi nebyl prostor nebo nebylo vhodné je řešit vzhledem k vazbě na osobní problematiku dobrovolníka.

Skupinová supervize – je základní formou supervize programu Pět P a měla by probíhat jedenkrát měsíčně. Ideální velikost supervizní skupiny je 10 – 15 členů, je vedena supervizorem ve spolupráci s koordinátorem, obvykle 2 – 3 hodiny. Jedná se o setkání dobrovolníků programu, kde si mohou sdělit své zkušenosti, úspěchy, nápady, ale také mají možnost řešit problémy, které se ve vztahu dítě – dobrovolník mohou objevit. Účast je pro dobrovolníky povinná po celou dobu aktivní účasti v programu. Dobrovolník by se měl účastnit většinového počtu všech realizovaných společných supervizních setkání. Nesplnění této podmínky může být pro koordinátora důvodem k ukončení smlouvy s dobrovolníkem.

Ve skupinové supervizi je věnována pozornost skupinové dynamice. Supervizor se snaží naplnit potřeby výkonu činnosti (zlepšit činnost s klientem za pomoci členů skupiny), potřeby individuální podpory, bezpečí, ocenění a v neposlední řadě také potřeby skupiny (sounáležitost, loajalita, vztah k autoritě). Supervizor zajišťuje, aby měl každý člen skupiny možnost se vyjádřit, volí také vhodné metody supervize.

Nejčastější a stěžejní formou skupinové supervize je tzv. případová práce – rozbor konkrétních problémů a situací jednotlivých dvojic dobrovolník – dítě. Doporučuje se, aby na každém supervizním setkání každý z dobrovolníků alespoň krátce popsal vývoj vztahu se svěřeným dítětem. Dále pak dobrovolník podrobněji prezentuje minimálně 3x ročně průběh realizace kontraktu se svěřeným dítětem. Často se zde využívá také skupinové diskuse a někdy supervizor nabídne možnost využít různých aktivizačních technik, například hraniční rolí, psychodramatu. Ke skupinové supervizi patří také tzv. tematické skupiny, kdy skupina formou diskuse řeší typický problém některé fáze vztahu dítě – dobrovolník. Vhodným doplňkem skupinové supervize mohou být i přednášky, besedy a skupinové diskuse k relevantním tématům (drogy, puberta, záškoláctví aj.).

6.3.3 Organizace skupinové supervize

Supervizor má řadu možností, jak čas k vyjádření dobrovolníků využije. Způsob, který zvolí, bude záležet na typu a velikosti skupiny, stejně jako na vlastním stylu práce supervizora.

Je možné využít tyto možnosti:

- čas se rozdělí rovným dílem mezi všechny přítomné dobrovolníky, takže všichni vědí, že jim bude během každého skupinového sezení věnována určitá pozornost;
- každý dobrovolník na počátku této části přednese, jaké problémy by rád na skupině probral, následuje vyjednávání mezi soupeřícími žádostmi a rozhodnutí o pořadí a množství času, které bude každému z těchto témat věnováno.
- supervizor s koordinátorem mohou vypracovat rozvrh, podle něhož každý dobrovolník předem ví, kdy bude svůj případ představovat, potom je možné nechat předem kolovat základní poznámky o případu;
- jinou možností je důvěřovat procesu a počkat, co se vynoří a kam se upře zájem skupiny.

V rámci supervize programu Pět P je vhodné také dodržovat následující strukturu skupinových supervizí:

- uvítání (přivítání všech dobrovolníků a supervizora, případné představení nových dobrovolníků);
- organizační záležitosti (novinky z oblasti dobrovolnictví, novinky dobrovolnického programu, pojištění, akce apod.);
- čas na vyjádření dobrovolníků;
- shrnutí;
- domluva termínu příští supervize.

Je potřebné, aby **dobrovolníci byli dostatečně informováni o významu supervize, a to již na výcviku dobrovolníků**. Důležité je dobrovolníkům říci, co mohou sami udělat pro to, aby měli užitečnější a příjemnější supervizi. Každý dobrovolník by měl vědět, s čím na každou supervizi přichází a co by si chtěl odnést. Na supervizi má dobrovolník možnost podpořit ostatní, ale i být sám podpořen, dále podělit se o své zkušenosti s ostatními a slyšet zpětnou vazbu od ostatních. Koordinátor se supervizorem by měli také zajistit, aby supervize byla vedena tak, aby byla zajímavá a přínosná pro všechny zúčastněné.

Na supervizi dobrovolníci zapojení v programu Pět P přicházejí:

- se změnou,
- s radostí, úspěchem,
- s problémem,
- s plány do budoucna,
- s rekapitulací, zda se realizovalo to, co jsme si naplánovali,
- s pojmenováním období vztahu dobrovolník a klient,
- s příběhem „malého“ kamaráda,
- s jinými záležitostmi

6.4 Řešení nestandardních situací

Při realizaci programu Pět P mohou nastat různé nestandardní situace – ať už na straně dítěte nebo organizace programu či situace týkající se přímo výkonu dobrovolnické činnosti. Každá situace má své řešení. Některým lze předcházet v rámci modelových situací při výcviku dobrovolníků, na supervizích dobrovolníků, pravidelným monitoringem činnosti dvojice. Na jiné události se předem připravit nelze, koordinátor ale musí s těmito situacemi počítat, protože je v jeho kompetenci tyto nestandardní záležitosti operativně řešit.

Dobrovolník, zákonný zástupce, popř. dítě jsou povinni informovat koordinátora o každé mimořádné události. Koordinátor je povinen vše dokumentovat a založit do složky dvojice. Pokud si není s řešením konkrétní situace jistý, je vhodné ji prodiskutovat se supervizorem dobrovolníků, popř. s garantem programu nebo zkušenějším koordinátorem z jiného střediska programu Pět P. U některých řešení je nutné postupovat v souladu s § 167 a s § 168, zákona č. 140/1961, trestní zákon, tj. pro dobrovolníka i koordinátora je povinná ohlašovací povinnost Policii České republiky nebo státnímu zastupitelství.

Řešení některých typických nestandardních situací:

- **Dobrovolník pozve dítě na víkend k sobě domů, popř. vícedenní výlet**
– situaci lze akceptovat s ohledem na průběh vztahu, specifické potřeby dítěte, vhodnost situace je dobré konzultovat se supervizorem dobrovolníků.
Je NUTNÉ mít písemný souhlas zákonného zástupce.
- **Dobrovolník má podezření na násilí v rodině**
– situaci nutno posuzovat velmi citlivě. Dobrovolník sám nic neřeší, koordinátor situaci monitoruje, spolupracuje se supervizorem a společně zváží, zda a kdy tuto informaci předat oddělení sociálně právní ochrany dětí, příp. policii.
- **Dítě svěří dobrovolníkovi důvěrné informace**
– záleží na obsahu a závažnosti svěřené informace. Pokud situace dítě neohrožuje, koordinátor/ka ani dobrovolník věc dále neřeší. Jedině v případě, že dítě o pomoc při řešení samo požádá.
- **Dítěti se na schůzce stane úraz**
– dobrovolník v první řadě poskytne první pomoc, dále dle závažnosti situace volá záchranou službu, popř. odvede dítě k lékaři. Neprodleně informuje zákonného zástupce dítěte a koordinátora. Ten je poté ve spojení se zákonným zástupcem. Dále pak spolupracuje s koordinátorem při řešení pojistné události přes pojišťovnu, u které má středisko uzavřeno pojištění dobrovolníků.
- **Dvojice se neschází dle pravidel programu**
– situaci nutno monitorovat, individuálně posuzovat příčiny a možnosti nápravy, spolupracovat se supervizorem dobrovolníků. Zvážit okolnosti a variantu oficiálního ukončení setkávání dobrovolníka s dítětem v rámci Programu Pět P, což však nebrání jejich dalšímu, již neoficiálnímu setkávání.

7. DALŠÍ AKTIVITY PRO DĚTI A DOBROVOLNÍKY

Nejdříve je nutné zmínit, že pro dobrý průběh programu Pět P je důležitá klubovna, vybavená společenskými hrami a potřebami pro výtvarné činnosti, kde se podle potřeby a počasí mohou setkávat jednotlivé dvojice. Klubovna je také vhodným místem k uskutečňování setkání skupinové supervize.

7.1 Podpora pro dobrovolníky

Pro motivaci dobrovolníka je velmi důležitá soustavná podpora koordinátora. Formy podpory mohou být různé – příjemné prostředí, neformální setkávání, jednorázové teambuildingové akce pro dobrovolníky, letní tábor, besedy a semináře pro dobrovolníky, zapůjčování permanentek, sportovního a jiného náčiní, knih, společenských her, volný přístup do klubovny atd.

7.2 Společné akce pro dvojice

Dalšími aktivitami, které by měly být v rámci programu Pět P organizovány, jsou několikrát do roka (minimálně 1x za půl roku) společná setkání dětí a dobrovolníků (víkendové pobyty, výlety a setkání v přírodě, návštěva keramické dílny či jiného sociálního, kulturního, sportovního zařízení, vernisáž vlastních výrobků a kreseb dětí, vánoční besídka apod.) Pro koordinátora jsou tyto akce příležitostí vidět dítě ve dvojici s dobrovolníkem a ve skupině. Chování a zapojení dětí do skupiny vrstevníků je jedním z nejčastějších problémů dětí v programu, zlepšení a úspěchy lze vidět právě zde. Také je na těchto společných akcích vhodný prostor k pravidelnému povinnému kontaktování dítěte v rámci monitoringu dvojice (viz kap. 6.1).

Podobnou funkci mají letní tábory, kterých se účastní koordinátor programu, některé děti a dobrovolníci. Tábor je pro mnohé z dětí jedinou příležitostí, jak se podobné akce zúčastnit, protože z důvodu jejich problémového chování, nebo z důvodů sociálně slabého rodinného zázemí jsou pro ně podobné letní aktivity nedostupné. Realizace táborů s dětmi bývá poměrně náročná, proto je třeba, aby počet dospělých pracovníků byl výrazně vyšší než na běžných letních táborech. Pořádání letního tábora není pro střediska programu Pět P povinné.

8. UKONČENÍ SPOLUPRÁCE NA PROGRAMU PĚT P

Ukončení spolupráce je přirozenou součástí mentoringového programu a je tudíž nutné od počátku na něj všechny účastníky připravovat. Zákonný zástupce dítěte i dobrovolníci uzavírají s programem Pět P smlouvu o spolupráci (viz kap. 9). Tato smlouva nabývá platnosti a účinnosti dnem jejího podpisu smluvními stranami, je uzavírána na dobu 12 měsíců. Je-li po této době v zájmu dítěte, aby mentoringový vztah oficiálně pokračoval, může se doba platnosti a účinnosti smlouvy prodloužit na dobu neurčitou. Platnost smlouvy poté zaniká na základě písemné dohody mezi zákonným zástupcem, dobrovolníkem a střediskem Programu Pět P. A to z důvodu naplnění cílů programu nebo z důvodu, že některý z účastníků nechce nebo nemůže v programu pokračovat. Ukončení smlouvy nemusí znamenat nutně ukončení vztahu, ten může neformálně pokračovat dál.

V odůvodněných případech (např. rodina nekomunikuje, dobrovolník se náhle přestěhoval atd.) stačí písemná či ústní forma o ukončení, o čemž koordinátor udělá zápis.

Je dobré uvést, že vztahy dítě – dobrovolník často fungují déle než „základních“ 12 měsíců, zkušenosti ukazují na 2 – 3 roky. Je dobré fungování dvojice co nejvíce podporovat, protože jak uvádí např. Grossmann a Rhodes (2002), délka vztahu je důležitým ukazatelem jeho kvality a efektivity – dlouhodobé vztahy, trvající déle než 12 měsíců, mají na děti znatelně pozitivní vliv.

8.1 Důvody nutného ukončení

Jsou situace, kdy je koordinátor donucen se zákonnými zástupci dítěte smlouvu o spolupráci ukončit, např. v situaci, kdy zákonný zástupce závažným způsobem nebo opakovaně přes upozornění porušuje jednotlivá ustanovení smlouvy o spolupráci (např. brání styku dítěte a dobrovolníka, nepřiměřeně zasahuje do průběhu schůzek a plánuje program atd.). Samozřejmě k ukončení spolupráce může dojít také ze strany zákonného zástupce, např. z důvodu jeho nespokojenosti, jiných představ o průběhu a realizaci programu, atd.

Mezi důvody nutného ukončení spolupráce s dobrovolníkem můžeme zařadit důležité osobní, rodinné a zdravotní důvody na straně dobrovolníka. Dále v situaci, kdy dobrovolník závažným způsobem nebo opakovaně přes upozornění porušuje povinnosti vyplývající z jednotlivých článků smluv/dohod (např. neúčastní se supervízi, poruší povinnost mlčenlivosti, závažně nerespektuje doporučení koordinátora programu a překračuje své kompetence).

8.2 Proces ukončení

Proces ukončení by měl být citlivý a nenásilný pro všechny zúčastněné strany a měl by začít mnohem dříve, než dojde k oficiálnímu ukončení formou podpisů smluv/dohod o ukončení spolupráce. Dobrovolník by měl dítě na ukončení spolupráce připravovat na schůzkách, a to individuálním přístupem. Koordinátor ukončení probírá s dobrovolníkem i zákonným zástupcem také v dostatečném předstihu. Je vhodné také nastínit další možnosti – a to, že se dítě bude setkávat s dobrovolníkem dále neformálně (mimo program Pět P), nebo bude dítě do programu znovu zapojeno jako zájemce a může mu být přidělen další dobrovolník. Dobrovolník může z programu buď úplně odejít, nebo také může požádat o nové dítě do dvojice.

V každém případě se pro ukončení doporučuje společné osobní setkání zákonného zástupce, dítěte, dobrovolníka i koordinátora. Koordinátor shrne fungování dvojice a nechá prostor pro vyjádření všem účastníkům. Je vhodné se ptát na zážitky, na přínos, na zlepšení a shrnout pozitivní stránky vztahu. V případě, že ve dvojici něco nefungovalo, je dobré to pojmenovat, nechat zúčastněné se k věcem vyjádřit. Na konci koordinátor poděkuje všem za spolupráci a dojde k podpisu dohod o ukončení spolupráce.

Na této schůzce dochází také k evaluaci efektivity programu, tzn. ke zhodnocení změn u dítěte za dobu scházení se s dobrovolníkem. Více o evaluaci v kapitole 11.

8.3 Znovuvytvoření dvojice

V případě, že se po ukončení dvojice chce dítě do programu znovu zapojit a vytvořit dvojici s jiným dobrovolníkem, a obráceně – dobrovolník chce k sobě do dvojice jiné dítě, je nutné, aby koordinátor:

- zajistil novou analýzu vhodnosti dítěte k zařazení do programu (viz 5.4), a to na základě aktualizace dat z rozhovorů se zákonným zástupcem i dítětem, i na základě přehodnocení předchozího vztahu dítě – dobrovolník,
- zvážil vypracování nového písemného posudku dobrovolníka obsahující doporučení (4.1 c), a přehodnocení předešlého vztahu.

Poté koordinátor pokračuje dalšími aktivitami dle tohoto Manuálu, a to od kap. 5.5 Sestavení dvojice dítě – dobrovolník jako při sestavování nové dvojice.

9. DOKUMENTACE PROGRAMU PĚT P

Jednání koordinátora se zákonným zástupcem a dítětem může probíhat buď přímo v kanceláři programu nebo v klubovně, ve výjimečném případě na žádost zákonného zástupce i jinde (např. v domácnosti zájemce, ve škole, na jiném odborném pracovišti apod.).

Koordinátor je povinen při práci s údaji a dokumentací postupovat diskrétně a naplňovat požadavky zákona č. 101/2002 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění. Koordinátor shromažďuje pouze údaje odpovídající účelu v rozsahu nezbytném k realizaci programu Pět P. Veškerá dokumentace je uložena v uzamčené místnosti a má k ní přístup koordinátor programu, garant, popř. vedení organizace a osoby koordinátorem či vedením pověřené.

Vzhledem k charakteru programu nelze vést dokumentaci anonymní. Každý zákonný zástupce musí k vedení dokumentace a zpracování osobních údajů udělit písemný souhlas, stejně tak i k jakémukoliv použití obrazových snímků či zvukových záznamů apod. (je také součástí smlouvy uzavírané v programu Pět P).

Archivace a skartace dokumentace se řídí Archivačním a skartačním řádem dané organizace, která program Pět P realizuje.

Základní zásady práce s informacemi:

- veškeré informace o dětech, jejich rodinách i další skutečnosti, s nimiž dobrovolník, koordinátor či supervízor přichází v rámci kontaktu s dítětem a jeho rodinou do styku, je třeba považovat za důvěrné;
- dobrovolník, koordinátor programu i supervízor jsou vázáni mlčenlivostí vůči všem dalším osobám a institucím, není-li zákonem dáno jinak;
- pouze koordinátor, garant programu či vedení organizace může rozhodnout o tom, která z informací může být uvolněna a komu poskytnuta;
- výjimku tvoří situace, kdy je každému občanovi uložena ze zákona oznamovací povinnost; v programu Pět P přichází v úvahu např. týrání a zneužívání dětí - i v tomto případě je doporučena konzultace se supervízorem;
- uvedená mlčenlivost nezaniká ukončením smlouvy dobrovolníka s programem Pět P (ani ukončením pracovního vztahu zaměstnance);
- veškerá dokumentace o účastnících programu musí být náležitě chráněna proti případnému zneužití;
- jakékoli osobní informace je možno poskytovat pouze se souhlasem zákonných zástupců; doporučuje se i konzultace se supervízorem – jedná se zejména o sdělování informací o dítěti dalším osobám, či organizacím, se kterými dítě, či jeho rodina přicházejí do styku a dále se jedná o příběhy - kasuistiky dětí a jejich rodin a jejich použití v médiích;

Základní dokumenty v programu Pět P, které by každý koordinátor měl evidovat:

Koordinátor:

- zmocnění statutárního zástupce organizace k právním úkonům v rámci programu Pět P

Dobrovolník:

- registrační karta
- záznam rozhovoru s dobrovolníkem a písemný psychologický posudek (pouze základní charakteristika dobrovolníka) společně s doporučením pro dvojici
- výpis z evidence Rejstříku trestů
- čestné prohlášení o zdravotním stavu a bezúhonnosti
- případný zápis z jedné reference (lze i telefonické) na dobrovolníka, např. od učitele, zaměstnavatele, rodiče, kamaráda atd.
- Smlouva o výkonu dlouhodobé dobrovolnické služby (dle § 5 zákona o dobrovolnické službě) - pokud je programu udělena akreditace dle tohoto zákona
- Dohoda o dobrovolnické činnosti v rámci programu Pět P (§ 1746, odst. 2., zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) - pokud programu není udělena akreditace dle zákona o dobrovolnické službě
- výměna kontaktů zákonného zástupce a dobrovolníka

Zákonný zástupce a dítě:

- osnova rozhovoru se zákonným zástupcem
- osnova rozhovoru s dítětem
- výměna kontaktů zákonného zástupce a dobrovolníka
- smlouva mezi vysílající a přijímající organizací dle § 8 zákona o dobrovolnické službě, pokud je programu udělena akreditace podle zákona o dobrovolnické službě
- smlouva dle § 1746, odst. 2. občanského zákoníku pokud programu není udělena akreditace podle zákona o dobrovolnické službě

Výcvik:

- prezenční listina
- mlčenlivost o datech zmiňovaných na výcviku
- souhlas s využitím foto/video materiálu pořízeného na výcviku k prezentaci programu
- zápis z výcviku
- zhodnocení výcviku – krátký dotazník pro dobrovolníky

Odborný dohled nad dvojicí:

- individuální plán dvojice
- zápisky všech kontaktů se zákonným zástupcem, dítětem i dobrovolníkem,
- souhlas zákonného zástupce se setkáním přesahujícím rámec smlouvy
- zápisky ze schůzek každé dvojice
- supervizní docházka a případné zápisy ze supervizi
- zápisy ze společných akcí

Znovuutvoření dvojice:

- analýza vhodnosti dítěte k zařazení do programu, a to na základě aktualizace dat z rozhovorů se zákonným zástupcem i dítětem, i na základě přehodnocení předchozího vztahu dítě a dobrovolníka,
- případný nový písemný posudek dobrovolníka obsahující doporučení, výpis z evidence Rejstříku trestů.

Celkově:

- povinné pojištění dobrovolníka
- evaluace (viz kap. 11)
- vstup dalších osob do programu Pět P

* Jednotlivé formuláře mohou být ve střediscích odlišné, což vzniká specifičností každé dané organizace. Formuláře k inspiraci jsou k dispozici na vyžádání u Asociace dobrovolnických mentoringových programů.

V případě udělené akreditace dle zákona o dobrovolnické službě je nutné ve všech aktivitách, tzn. i v dokumentaci, postupovat v souladu s tímto zákonem. Realizace programu mimo legislativní rámec zákona o dobrovolnické službě vyplývá s běžného občansko-právního vztahu.

10. ETIKA PROGRAMU PĚT P

Téma etiky a etického přístupu v mentoringových programech je velmi živé a diskutované. Vzhledem ke specifčnosti mentoringových programů se zde odvíjí několik etických rovin, v první řadě jde o etické principy programu obecně, dále o etické principy koordinátora a o etické principy dobrovolníků (Břízová, Pechková, 2014).

Mezi obecné etické principy programu Pět P řadíme:

- Důstojnost a autonomie – koordinátor respektuje důstojnost a autonomii klientů* i dobrovolníků. Přístupuje k nim jako k rovnocenným partnerům, je nezávislý a nepředpojatý ve svých rozhodováních. Sám by měl být autonomní osobou, tzn. řídit se vlastními pravidly a převzít za své chování odpovědnost. Stejně tak dobrovolník respektuje důstojnost a autonomii svého mladšího kamaráda.
- Prospěšnost – koordinátor by měl vždy jednat v zájmu klienta i dobrovolníka, cílem je spokojenost a ochrana klientů i dobrovolníků. Dobrovolník by měl vždy v rámci svých kompetencí jednat v zájmu svého mladšího kamaráda, podporovat jeho sebejistotu a legitimní zájmy.
- Neškodit – jeden z nejstarších principů, který je obsažen již v Hippokratově přísaze. Jde ruku v ruce s důstojností, mlčenlivostí a právy každého jedince, brání poškození klienta i dobrovolníka. Týká se všech zúčastněných.
- Diskrétnost – týká se všech zúčastněných a všech sdělených a přijatých informací. Na základě dodržování této zásady se vytváří důvěra mezi koordinátorem, dobrovolníkem a klientem.
- Solidarita – dobrovolná společenská soudržnost, ochota ke vzájemné pomoci a podpoře v rámci mentoringového programu.

10.1 Etické principy koordinátora programu Pět P

Koordinátor pracuje dle Etického kodexu koordinátora programu Pět P/BBBS (příloha č. 1)

* Klientem je v následujícím textu myšlen jak zákonný zástupce dítěte, tak dítě zařazené do programu Pět P.

10.2 Etické principy dobrovolníků

Dobrovolníci programu Pět P by měli akceptovat a dodržovat etické principy, které byly formulovány americkými autorkami Rhodesovou, Liangovou a Spencerovou (2009). V České republice se o nich poprvé zmiňuje Brumovská a Málková Seidlová (2010):

- Péče o bezpečí a blaho dětí a dospívajících – prospěšnost a neškodlivost Tato zásada znamená, že dítě je na prvním místě. Dobrovolník má usilovat o to, aby dítěti zprostředkoval výhody mentorského vztahu, a dále musí jednat tak, aby dítě nepoškozoval. Dobrovolník je zodpovědný za své chování a aktivity musí volit tak, aby nebyly nepřiměřeně rizikové.
- Spolehlivost a odpovědnost dobrovolníka Mentorský vztah je založen na důvěře mezi účastníky. Pro dítě je důležité, aby dobrovolník byl spolehlivý. Pro budování kvalitního mentorského vztahu jsou zásadní tyto faktory: dlouhodobost, pravidelnost a předvídatelná přítomnost dobrovolníka.
- Zásada jednání s prvky integrity dobrovolníka Dobrovolník musí ve vztahu jednat ohleduplně, otevřeně, upřímně a autenticky. Pokud se objeví konflikt s dítětem, popř. s jeho rodinou, je povinností dobrovolníka toto řešit s koordinátorem programu. Dobrovolník také nijak nezasahuje do výchovy dítěte v rodině, nevstupuje do jakýchkoli interakcí, které se týkají finančních prostředků. Dobrovolník nemá financovat aktivity za dítě.
- Podpora rovnocenného a spravedlivého přístupu k dětem a dospívajícím Dobrovolník musí zvážit, které zkušenosti, postoje či názory by mohly být pro dítě zraňující. Je potřeba, aby měl pochopení pro situaci dítěte a nevyjadřoval názory, které nejsou v souladu s postoji a názory dítěte a jeho rodiny.
- Respektování práv a důstojnosti dětí a dospívajících Dobrovolník musí být připraven na to, že je nutné, aby respektoval sociokulturní zázemí a hodnoty rodiny dítěte. Dobrovolník má podporovat pozitivní vývoj dítěte v rámci jeho kulturní identity, samostatnosti. Dobrovolník podporuje, nemění.

Důležitá je také otázka důvěrnosti a mlčenlivosti. Dobrovolník musí umět rozpoznat, které informace je povinen ohlásit koordinátorovi programu, kvůli zachování bezpečnosti a ochrany dítěte. Více o těchto nestandardních situacích v kapitole 6.4.

10.3 Etická dilemata

Pro dobrovolníky jsou jasně daná pravidla a etické zásady velmi důležité. Vzhledem k tomu, že jsou ve velmi blízkém a intenzivním vztahu se svým dítětem, může nastat mnoho složitých situací, které se mohou projevit jako etická dilemata.

Příklady eticky složitých situací pro dobrovolníky:

- Dítě požádá dobrovolníka o cigaretu s tím, že si chce zapálit.
- Dítě se svěří dobrovolníkovi, že je obětí šikany.
- Dítě požádá dobrovolníka o finance na kredit do mobilu, popř. o finance na jídlo.
- Dítě přijde na schůzku s dobrovolníkem pod vlivem návykových látek.
- Dobrovolník má podezření, že je dítě obětí zneužívání.
- Dítě je závislé na dobrovolníkovi, popř. se do něj zamilovalo.

V programu Pět P je proto zásadní příprava dobrovolníků na jejich činnost. Součástí přehrávání modelových situací na výcviku je právě zaměření na eticky náročné situace. A dobrovolníci na výcviku záměrně nedostávají jasná (hotová) řešení. Cílem přehrávání modelových situací je to, aby si dobrovolníci uvědomili, že se s těmito situacemi mohou setkat, co při nich cítí a jak by se dle jejich názoru zachovali, aby to bylo v souladu s pravidly programu.

Samozřejmě není možné předem vystihnout všechny problematické situace. Dobrovolníkům je i proto po celou dobu jejich činnosti k dispozici pravidelná (většinou skupinová) supervize. Více o supervizi v kapitole 6.3.

Etická dilemata ovšem může zažívat a řešit také koordinátor. Proto je nutné, aby i on prošel řádnou přípravou k výkonu své role, základem je vynikající znalost metodiky celého programu, zásad, principů a cílů. Je vhodné, dokonce žádoucí, aby každý koordinátor měl k dispozici svého supervizora.

Příklady etických dilemat koordinátorů:

- Zvědavost dobrovolníka ve vztahu s dítětem (zjišťování informací o dítěti kvůli své potřebě, zvědavosti).
- Předávání informací dobrovolníkovi o dítěti před začátkem vztahu (do jaké míry, aby vztah byl bezpečný a udržel se prostor pro přirozený vývoj).
- Míra formálnosti a neformálnosti vůči dobrovolníkům (správná míra podporujícího partnerství versus řídicí autorita).
- Jak poskytnout negativní zpětnou vazbu dobrovolníkům (hledání vhodné míry a způsobu).
- Přijímání dobrovolníků s náročnou životní dráhou do programu (např. pobyt v dětském domově, oběti šikany, atd.)
- Otázka „fundovanosti“ dobrovolníků v problematice klientů – do jaké míry je jejich neobdobnost žádoucí a zároveň bezpečná.
- Otázka spirituality, náboženství a sexuální orientace dobrovolníků i klientů.

11. EVALUACE V PROGRAMU PĚT P

Vzhledem k výjimečnosti programu Pět P je třeba věnovat maximální pozornost metodám, zjišťujícím kvalitu jednotlivých částí programu a jejich efektivitu, přínos pro dítě, jeho rodinu i dobrovolníka. Evaluace umožňuje neustálý rozvoj kvality programu Pět P.

Evaluační metoda programu Pět P vychází z původní americké evaluační metody s názvem Program Outcome Evaluation (POE), která byla upravena pro české sociokulturní podmínky.

Cílem systému evaluace je posoudit vliv přítomnosti dobrovolníka na dítě a zejména podívat se na osobnost dítěte z více úhlů pohledu, a zamyslet se nad dítětem vždy ve všech oblastech a rolích, které v životě sehrává. Pomocí evaluace získáváme hodnotná data jednak o individuálních případech (o dítěti) a zároveň můžeme sdružovat komplexní data o všech dětech zapojených do programu a předvést celkovou efektivitu programu z hlediska výsledků, tj. efektivitu programu (a to jak na lokální, tak celorepublikové úrovni).

Evaluační metoda se soustřeďuje na zjišťování zejména pozitivních změn v chování, které u dítěte nastaly na základě trvání vztahu s jeho dobrovolníkem. Tato data jsou získávána prostřednictvím dotazníků, ve kterých jsou respondenti žádáni o své vyjádření o dítěti v několika oblastech, např. sociální adaptace, osobní kompetence, problémy chování. Každá z těchto oblastí pak zahrnuje pět až sedm položek týkajících se dítěte, jež respondent zodpovídá na škále „Mnohem lepší“ – „O něco lepší“ – „Stejně“ – „O něco horší“ – „Mnohem horší“. Dotazník nabízí též odpovědi „Nedovedu posoudit“ a „Netýkalo se nás a netýká“. Tento dotazník vyplňuje povinně zákonný zástupce dítěte a dobrovolník (dobrovolně může také koordinátor či např. další odborník, který s dítětem pracuje), a to vždy na začátku zapojení do programu a poté po každém roce trvání dvojice.

Další část evaluace se soustřeďuje pouze na dítě, které vyplňuje krátký dotazník – ten je doplňující (ovšem ne méně důležitý) a pomáhá nám v první řadě zjistit, co by dítě ve svém životě nyní chtělo, a poté posoudit, zda dítě bylo v kamarádství s dobrovolníkem spokojeno a zda se mu něco z jeho přání splnilo. Jde ovšem o data kvalitativního charakteru, tudíž při prezentaci výsledků záleží hlavně na interpretaci koordinátora.

Data shromážděná pomocí dotazníků dále koordinátor zpracovává jak do celkových souhrnných výsledků, tak může data analyzovat v rámci jednotlivých případů. Celkové souhrnné výsledky za „svoje“ dvojice koordinátor také poskytuje Asociaci dobrovolnických mentoringových programů pro celorepublikové zpracování a prezentaci dat.

Evaluační metoda a její realizace je detailně popsána v manuálu s názvem Evaluační metoda MENTORING (2016). Každé středisko, které realizuje program Pět P a je členem Asociace dobrovolnických mentoringových programů, je povinno tuto evaluační metodu využívat a vykazovat její výsledky. Asociace pravidelně vyhodnocuje celorepublikové výsledky a podává střediskům Pět P prezentaci efektivitu programu v celé České republice.

12. VSTUP DALŠÍCH OSOB DO PROGRAMU PĚT P

Rozhodnutí o přijetí další osoby do programu (studenta, praktikanta, stážisty, výzkumníka apod.) a rozsah jemu poskytovaných informací je v kompetenci koordinátora, vedení organizace, příp. garanta programu. Jeho účast na jednáních, supervizích apod. je možná pouze se souhlasem všech zúčastněných. Tento podepisuje zvláštní smlouvu, přičemž závazek mlčenlivosti je její nezbytnou součástí. Obsahuje závazek zachovávat úplnou mlčenlivost o všech informacích, se kterými přijde během své stáže v programu do styku, neposkytovat sdělovacím prostředkům žádné informace o činnosti organizace a jejích programech bez dohody s koordinátorem programu, s výjimkou obecných informací o cílech organizace a programu a chránit veškerou dokumentaci programu před zneužitím.

Jakékoliv problémy, neshody či eticky sporné momenty řeší tato osoba s koordinátorem programu (popř. garantem) nebo přímo s vedením organizace.

13. POVINNOSTI K ASOCIACI DOBROVOLNICKÝCH MENTORINGOVÝCH PROGRAMŮ

13.1 Vznik nového střediska programu Pět P

Asociace dobrovolnických mentoringových programů podporuje vznik a rozvoj nových středisek programu Pět P v celé České republice. V případě, že se organizace rozhodne realizovat tento program, je nutné se spojit s koordinátorem Asociace, popř. s předsedkyní, a domluvit se na dalším postupu. Obvykle koordinátor Asociace prostuduje stanovy zájemce o členství, aby se předešlo nedorozumění či komplikaci, a prověří členství v jiných sítích a profesních organizacích. Následuje rozhovor koordinátora Asociace se zájemcem, kdy cílem rozhovoru je zjistit zkušenosti a opravdový zájem o členství. Na základě tohoto rozhovoru koordinátor Asociace informuje Výbor, který vstup do Asociace doporučí či nikoliv. Pokud ano, zájemce podává oficiální přihlášku do Asociace. Členem Asociace se zájemce stává až ve chvíli, kdy jej schválí členské shromáždění a je podepsána dohoda o spolupráci.

13.2 Dohoda o spolupráci a povinnosti z ní vyplývající

Každé středisko programu Pět P musí mít s Asociací dobrovolnických mentoringových programů sepsanou Dohodu o spolupráci na programu Pět P. Cílem této dohody je rozvoj programu v daném středisku pod metodickým vedením Asociace a vymezení podmínek, za nichž obě smluvní strany budou na programu Pět P spolupracovat.

Na základě podpisu této Dohody poskytne Asociace metodiku programu Pět P, dále práva k používání názvu, loga, vizuální identity, metodických a evaluačních materiálů programu Pět P. Asociace je oprávněna zrealizovat tzv. obsahový audit programu Pět P ve středisku. Závazky střediska jsou detailně rozpracovány v již zmíněné Dohodě o spolupráci - mezi základní závazky patří např.:

- středisko se zavazuje realizovat program v souladu s metodikou programu Pět P, popsanou v tomto Manuálu dobrovolnického mentoringového programu Pět P/BBBS,
- středisko je řádným členem Asociace dobrovolnických mentoringových programů,
- středisko se zavazuje na všech materiálech programu Pět P uvádět kromě názvu a loga programu také informaci, že je program realizován ve spolupráci s Asociací dobrovolnických mentoringových programů,
- středisko se zavazuje k účasti na členských shromážděních Asociace
- středisko se zavazuje platit pravidelné roční příspěvky Asociaci, jejichž výše je vždy odsouhlasena Členským shromážděním Asociace,

Pro začínající i stávající střediska eviduje Asociace regionální guaranty (střediska programu Pět P v Praze, Kroměříži, Českých Budějovicích a Ústí nad Labem). Koordinátoři se mohou na tyto guaranty obracet pro metodickou podporu, v případě nejasností či potíží s realizací programu.

Středisko programu Pět P je povinno užívat správné logo programu Pět P tak, jak je zaregistrováno u Úřadu průmyslového vlastnictví (viz obrázek č. 2 v kap. 2) a řádně jej prezentovat na veřejnosti. Logo by mělo být uvedeno na veškeré dokumentaci programu (viz kapitola 9), dále na propagačních materiálech, webových stránkách apod.

14. SHRnutí - ZÁKLADNÍ ZÁSADY PROGRAMU PĚT P

Program jako celek, tzn. všichni pracovníci včetně dobrovolníků, musí veškerým svým konáním předcházet střetu zájmů organizace se zájmy dětí a jejich zákonných zástupců. I když iniciátorem vstupu účastníků do programu je na jedné straně vlastní svobodné rozhodnutí dobrovolníka a na straně druhé dobrovolnost a zájem dítěte, je třeba pečlivě vážit nakládání se všemi informacemi, se kterými pracovníci v rámci programu přicházejí do styku. Náležitá pozornost musí být věnována jak ochraně osobních dat, tak dodržování veškerých zákonů a mezinárodních úmluv daných práv osob. Nezbytným předpokladem tohoto jsou nejen vzdělání, praxe a osobnostní předpoklady zaměstnanců a psychodiagnostika dobrovolníků, čestné prohlášení o způsobilosti výkonu dobrovolnické služby, čistý výpis z rejstříku trestů a odborná příprava dobrovolníků, ale i průběžné zvyšování a prohlubování jejich kvalifikace a pravidelná účast na supervizi.

Zásady, které je nutné v programu Pět P respektovat:

- primární výchovnou autoritou dítěte zařazeného do programu zůstává rodič, případně jiný zákonný zástupce dítěte a dobrovolník respektuje jeho rozhodnutí; pouze v případě, kdy by toto rozhodnutí směřovalo proti smyslu uzavřených smluv a cílům programu, tento rozpor řeší dobrovolník s koordinátorem programu či supervizorem;
- dobrovolník nebude za svoji činnost pobírat žádnou peněžitou odměnu od organizace ani rodiny, vyjma možnosti sníženého vstupného na aktivity.
- dobrovolník je po dobu působení v programu pojištěn na odpovědnost za škodu na majetku nebo zdraví, kterou dobrovolník způsobí anebo mu bude způsobena, toto pojištění za něj hradí středisko Programu Pět P
- dobrovolník má po dobu výkonu dobrovolnické činnosti/služby občanskou zodpovědnost, tzn. v případě nenadálého úrazu či nehody zajistí dítěti první pomoc a přebírá zodpovědnost za oznámení tohoto stavu zákonným zástupcům;
- organizace a program Pět P nevstupují do odpovědnosti zákonných zástupců dítěte;
- veškeré informace o dětech, jejich rodinách i další skutečnosti, s nimiž dobrovolník přichází v rámci kontaktu s dítětem do styku, je třeba považovat za důvěrné;
- vůči dalším institucím či fyzickým osobám je možno poskytovat pouze obecné informace o cílech a obsahu programu Pět P;
- statistická data je možno poskytovat pouze bez osobních údajů a se svolením střediska programu Pět P, a to např. výzkumníkům či studentům.

15. PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Etický kodex koordinátora programu Pět P/BBBS v ČR

Etické zásady obecně

1. Koordinátor dbá na dodržování lidských práv, která jsou vyjádřena v Listině základních práv a svobod a v Úmluvě o právech dítěte.
2. Koordinátor ctí jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské, politické a jiné přesvědčení.
3. Koordinátor pomáhá na základě svých znalostí, dovedností a zkušeností jednotlivcům a usiluje o vysokou odbornou úroveň, přičemž poskytuje jen takové služby, které jsou specifikovány v Manuálu programu Pět P.
4. Profesní odpovědnost má prioritu před osobními zájmy.

Koordinátor a dobrovolník

1. Koordinátor respektuje dobrovolníka jako partnera se všemi právy a povinnostmi, které jsou uvedeny ve Smlouvě o spolupráci.
2. Koordinátor zajistí, aby náplň výcviku dobrovolníků byla v souladu s principy a pravidly programu Pět P. V případě, že na některou aktivitu, realizovanou na výcviku, nemá požadovanou kvalifikaci a zkušenost, zajistí přítomnost dalších lektorů.
3. Na výcviku dobrovolníků se koordinátor snaží poskytnout dobrovolníkům takové vzdělávání, které integruje teoretické znalosti s praktickou aplikací. Pokud se ukáže, že dobrovolník není vhodný k výkonu své budoucí role staršího kamaráda, nebude s ním sepsána Smlouva. Dobrovolníkovi se v tomto případě dostane srozumitelného a profesionálního vysvětlení.
4. Koordinátor shromažďuje od dobrovolníka pouze data nezbytně nutná pro realizaci programu Pět P. Informuje ho o jejich potřebnosti a použití. Žádnou informaci o dobrovolníkovi neposkytuje bez jeho souhlasu.
5. Koordinátor vykonává svoji roli na základě upřímných a otevřených vztahů s dobrovolníky, jimž se na tomto základě dostává jistoty, že to, co dělají, je významné a slouží dobré věci.
6. Koordinátor se snaží udržovat a rozvíjet své profesionální kompetence, která obsahuje i supervizi dobrovolníků.

Koordinátor a klient (zákonný zástupce i dítě)

1. Koordinátor jedná tak, aby nebyla poškozována důstojnost a lidská práva klientů.
2. Koordinátor pomáhá se stejným úsilím všem klientům, bez jakékoliv formy diskriminace.
3. Koordinátor shromažďuje pouze data a informace nutné k výběru dvojice dítě – dobrovolník. Chrání klientova práva na soukromí a důvěrnost jeho sdělení.
4. K vytipování dvojice dítě – dobrovolník přistupuje koordinátor zodpovědně, bere v úvahu dobrovolníkovy preference, ale především potřeby a přání dítěte.
5. Koordinátor zasahuje do vztahu dítě – dobrovolník pouze tehdy, dojde-li k narušení základních pravidel programu Pět P. Vážnější problémy konzultuje koordinátor se supervizorem programu.
6. Koordinátor předchází závislosti klienta na službě.

Koordinátor a Asociace dobrovolnických mentoringových programů,z.s.

1. Koordinátor je řádným členem Asociace dobrovolnických mentoringových programů,z.s. a odpovědně plní své povinnosti vyplývající z cílů Asociace.
2. Koordinátor navrhuje změny v metodice programu Pět P s ohledem na co nejvyšší úroveň realizace programu Pět P. Snaží se aplikovat nové postupy a konstruktivně spolupracuje s ostatními koordinátory a dalšími odborníky.
3. Koordinátor respektuje nejen znalosti a zkušenosti ostatních koordinátorů, garantů i supervizorů, ale také rozdíly v jejich názorech a praktické činnosti.
4. Koordinátor poskytuje své znalosti a dovednosti ostatním koordinátorům při implementaci programu Pět P v ČR.

Koordinátor a jeho odbornost

1. Koordinátor se aktivně podílí na udržování a zvyšování své odborné připravenosti.
2. Koordinátor má právo na supervizi.
3. Koordinátor si je vědom svých profesních hranic.

Příloha č. 2**10 zásad pro dobrého dobrovolníka v programu Pět P**

1. Buď kamarádem/kamarádkou.
2. Měj realistické cíle a očekávání.
3. Užívej si zábavu společně s dítětem.
4. Dej svému dítěti možnost výběru a rozhodování o aktivitách, které spolu budete dělat.
5. Buď pozitivní.
6. Nech na dítěti, aby převzalo kontrolu nad tím, o čem spolu budete mluvit a jak se o tom či onom budete bavit.
7. Naslouchej.
8. Respektuj důvěru, kterou v tebe dítě vkládá.
9. Pamatuji, že máš vztah s dítětem a ne s jeho rodiči.
10. Pamatuji, že ten, kdo je zodpovědný za budování vztahu, jsi ty.

Příloha č. 3

Inspirace na otázky pro podrobnější rozhovor s dobrovolníkem

O sobě a o hodnotách

1. Už jste byl někdy dobrovolníkem? Kde a kdy? Povězte mi o tom...
2. Očekáváte v nadcházejících letech nějaké změny ve vašem životě? (zaměstnání, bydliště, stav, děti, atd.)
3. Jak byste se popsal jako člověka?
4. Jak by vás popsali vaši přátelé?
5. Můžete vymyslet jedno slovo, které by vás charakterizovalo?
6. Jak vyjadřujete svoje emoce? (hněv, vzrušení, radost, úzkost, frustrace)
7. Co vás frustruje nebo rozzlobí? Jak s tím naložíte?
8. Jak by někdo poznal, že se zlobíte?
9. Jak reagujete, když vás někdo zradí?
10. Jaký máte vztah k ostatním, jak s nimi vycházíte?
11. Jaké vlastnosti obdivujete na lidech?
12. Co je pro vás v životě důležité?
13. Jak relaxujete a odpočíváte? A co dalšího je pro vás oporou?

Motivace

1. Jak jste se dozvěděl o programu Pět P?
2. Co vás přimělo k tomu, abyste se stal dobrovolníkem?
3. Proč je na to právě teď ta správná doba?
4. Znáte někoho, kdo je dobrovolníkem?
5. Jako dobrovolník, co můžete nabídnout malému kamarádovi?
6. Myslíte si, že můžete něco získat z této zkušenosti?
7. Co by mohlo být překážkou k toho, abyste se stal dobrovolníkem?
8. Co vás na dětech nejvíce baví?
9. Jaké zkušenosti máte s dětmi? V jakém věku?
10. Co vás baví na tom, když jste s dětmi?
11. Co je pro Vás obtížné, když jste s dětmi?

Příloha č. 4

Struktura a časový harmonogram výcviku dobrovolníků

(časové dotace jsou pouze doporučené a vychází ze zkušeností koordinátorů)

1 h	Uvítání, organizační záležitosti, program, prohlídka prostor
2 h	Úvod – seznámení, podpisy souhlasů o mlčenlivosti apod., očekávání, pravidla – formou her, interaktivně
3 h	Teoretická část – dobrovolnictví obecně, pravidla a principy programu Pět P, účastníci programu, specifika dětí zařazených do programu, práva a povinnosti dobrovolníků – zařadit přestávky, krátké „hýbací“ hry na odragování
1 h	Práce s motivy dobrovolníků
1 h	Obavy a strachy dobrovolníků
4 h	Modelové situace – hraní rolí + diskuse
2 h	Představa o „ideálním dítěti“ – kreativní formou + následné povídání, představení dítěte, preference dobrovolníka
2 h	Kazuistiky dětí a práce s nimi
1 h	Seznámení s legislativou o dobrovolnictví
1 h	Závěr – zpětná vazba, organizační záležitosti, postup dalších kroků
1 h	Prostor pro rozhovory s dobrovolníky
1 h	Prostor pro další komunikační a kooperativní hry, možnost zařazení videoprojekce krátkých dokumentů o dobrovolnictví a o programu Pět P, např. Jeden pro jednoho, Když doma něco schází - dokument ČT 1, Program Pět P - dokument sdružení AVE Český Těšín, .apod.)

Příloha č. 5

Seznam středisek Programu Pět P v České republice**Arkáda – sociálně psychologické centrum, z.ú.- kraj/region: Jihočeský/Písek**

Husovo nám.2/24, 397 01 Písek
 koordinátorka : Bc. Michaela Kořenářová
 Telefon : 775 588 537, e-mail: info@arkada-pisek.cz
 www.arkadacentrum.cz

Dobrovolnické centrum ADRA Znojmo - kraj/region: Jihomoravský/Znojmo

Veselá 20, 669 02 Znojmo
 Koordinátorka: Bc. Kateřina Kladenská
 Telefon: 607 144 090, 734 171 306, e-mail: katerina.kladenska@adra.cz
 http://www.adra.cz/dobrovolnictvi/znojmo/programy/pomoc-detem

Dobrovolnické centrum Kladno, z.s. - kraj/region: Středočeský/Kladno

Cyrila Boudy 1444, 272 01 Kladno
 Koordinátorka: Mgr. Andrea Kováčsová
 Telefon: 775 287 546, e-mail: kovacsova@dckladno.cz
 http://www.dckladno.cz/pet-p/

Dobrovolnické centrum, z.s. - kraj/region: Ústecký/Ústí nad Labem

Prokopa Diviše 1605/5, 400 01 Ústí nad Labem
 Koordinátorka: Veronika Pagáčová
 Telefon: 774 041 420, e-mail: veronika.pagacova@dcul.cz
 http://www.dcul.cz/stranky/programy_5p.htm

Domek - prevence, podpora, výchova, vzdělávání, terapie, spolek

- kraj/region: Zlínský/Zlín
 Štefánikova 167, 760 01 Zlín
 Koordinátorka: Marie Forgačová
 Telefon: 608 781 909, 731 661 024, e-mail: m.forgacova@seznam.cz
 www.petp-zlin-cz.webnode.cz

HESTIA – Centrum pro dobrovolnictví, z.ú. - kraj/region: Hlavní město Praha/Praha

Štefánikova 21, 150 00 Praha 5
 Koordinátorky: Mgr. Zuzana Hasanová, Mgr. Petra Mančušková, Aneta Rybáříková, DiS.
 Telefon: 728 006 514, 257 328 901, e-mail: petp@hest.cz
 http://www.hest.cz/cs-CZ/co-delame/program-pet-p

INSTAND z. ú. - kraj/region: Karlovarský/Karlovy Vary

Stará Kysibelská 602, 45, 360 01 Karlovy Vary – Drahovice
 Koordinátorka: Romana Trutnovská
 Telefon: 605 001 954, e-mail: trutnovska@instand.cz

Mezigenerační a dobrovolnické centrum TOTEM, z.s. -kraj/region: Plzeňský/Plzeň

Kaznějovská 1517/51, 323 00 Plzeň
 Koordinátorky: Bc. Petra Duliškovičová a Bc. Růžena Hausnerová, DiS.
 Telefon: 777 343 582, e-mail: duliskovicova@totemplzen.cz, hausnerova@totemplzen.cz
 http://www.totemplzen.cz/pet-p-new.htm

Oblastní charita Jičín - kraj/region: Královéhradecký/Jičín

ul. Vrchlického 824, Jičín, 506 01
 Koordinátorka: Šárka Barešová
 Telefon: 733 741 692, e-mail: dobrovolnici@charitajicin.cz
 http://jicin.charita.cz/dobrovolnicke-centrum/pet-p/

Otevřená OKNA, z.ú.- kraj/region: Jihočeský/Jindřichův Hradec

Na Piketě 742, 377 01 Jindřichův Hradec
 Koordinátorka: Denisa Pernicová
 Telefon: 774 942 394, e-mail: denca.pernicova@seznam.cz
 http://www.okenko.eu/volny-cas/program-pet-p/

RADKA, z.s. - kraj/region: Ústecký/Kadaň

Chomutovská 1619, 432 01 Kadaň
 Dobrovolnické centrum RADKA
 Kpt.Jaroše čp.630, 432 01 Kadaň
 Koordinátorka: Stanislava Hamáková, DiS.
 Telefon: 734 468 449, e-mail: dcr@kadan.cz
 http://www.radka.kadan.cz/index.php/dobrovolnicke-centrum/programy/dobrovolnici-proprogrampetp

Spektrum preventivních programů pro děti a mládež, z.s. - kraj/region: Zlínský/Kroměříž

Husovo náměstí 229, 767 01 Kroměříž
 Koordinátorka: Mgr.Lenka Chytilová, DiS.
 Telefon: 573 333 333, e-mail: cruzova@volny.cz
 http://www.spektrumkm.cz/petp.htm

STŘED, z.ú. - kraj/region: Vysočina/Třebíč

Mládežnická 229, 674 01Třebíč
 Koordinátorka: Bc. Magdalena Bulová
 Telefon: 775 725 659, e-mail: bulova@stred.info
 http://www.stred.info/cs/?category=deti-a-mladez&page=program-pet-p-1

Temperi, o.p.s. - kraj/region: Jihočeský/České Budějovice

J. Haška 1818/1, 370 04 České Budějovice
 Koordinátorka: Mgr. Bohdana Břízová, Ph.D.
 Telefon: 380 831 415, 737 764 184, e-mail: bohdana.brizova@tempericb.cz
 http://www.tempericb.cz/program-pet-p

16. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BENNETS, CH. Mentoring youth: Trend a tradition. British journal of guidance and counselling, February 2003, vol. 31, issue 1, str. 63-76. ISSN 0306-9885.
2. BEZSTAROSTIOVÁ, L. Dobrovolnictví a motivace k němu z pohledu studentů Zdravotně sociální fakulty a studentů Ekonomické fakulty. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2013. 60 s. Vedoucí bakalářské práce Šárka Pechková.
3. BRUMOVSKÁ, T. – MÁLKOVÁ, G. Typologie dynamiky mentoringového vztahu v programu Big Brothers Big Sisters/Pět P – závěrečná zpráva z výzkumu na téma „Výchova k dobrovolnictví – mentoring“. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2008. 116 s.
4. BRUMOVSKÁ, T. - MÁLKOVÁ SEIDLOVÁ, G. Mentoring. Výchova k profesionálnímu dobrovolnictví. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, 152 s. ISBN 978-80-7367-772-5.
5. BŘÍZOVÁ, B. Evaluační metoda MENTORING. 1. vyd. Horní Benešov: Hana Hudáková, 2016. 36 s. ISBN 978-80-906352-0-3.
6. BŘÍZOVÁ, B. - PECHKOVÁ, Š. Etické aspekty mentoringových programů v sociální oblasti. In: Truhlářová, Z., Levická, J., Smutek, M. (eds.). Sociální práce v kontextu lidských práv. Sborník z konference XI. Hradecké dny sociální práce. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-533-2.
7. DeVITO, J. A. Essentials of Human Communication. 9th edition. New York: Pearson, 2017. 384 s. ISBN 0134202457.
8. DUBOIS, D. – NEVILLE, A. Youth mentoring: Investigation of relationship characteristics and perceived benefits. Journal of community psychology, May 1997, vol. 25, issue 3, str. 227 – 234. ISSN 0090-4392.
9. DUBOIS, D. – KARCHER, M. Handbook of Youth Mentoring. Kalifornia: Sage Publications, Inc., 2013. 2. ed., 600 s. ISBN 1412980143.
10. GROSSMANN, J – RHODES, J. The test of time: Predictors and Effects of Duration in Youth Mentoring Relationships. American Journal of community Psychology. April 2002, vol 30, issue 2, str. 199 – 219. ISSN 0091-0562.
11. HUČÍN, J. Dobrovolníci jsou obrazem společnosti. Psychologie dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl, říjen 2003. roč. 9. čís. 10. s. 24-25. ISSN 1212-9607.
12. KOMÁRKOVÁ, R. a kol. Aplikovaná sociální psychologie III. Sociálně-psychologický výcvik. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. 224 s. ISBN 80-247-0180-4.
13. Mc.GILL, D. A Guide to Developing a Big Brother Big Sisters Program. [Philadelphia?]: BBBSA; Open Society Institute, 1998.
14. Mc.GILL, D. Program Velkých bratrů a sester ve střední a východní Evropě. In Dobrovolnictví a dárcovství – obnova občanských ctností. Sborník referátů z 10. konference Klubu UNESCO v Kroměříži. Kroměříž: Klub UNESCO v Kroměříži – Národní dobrovolnické centrum Praha, 2001. ISBN 80-85945-27-4. s. 30-31.
15. PARRA, G. et al. Mentoring relationship for youth: Investigation of a process-oriented model. Journal of Community Psychology. July 2002, vol. 30, issue 4, str. 367-388. ISSN 0090-4392.
16. PHILIP, K. – HENDRY, L. Making sense of mentoring or mentoring making sense? Reflections on the mentoring process by adult mentors with young people. Journal for community and applied social psychology, May/June 2000, vol. 10., issue 3, str. 211-223. ISSN 1052-9284.
17. PROKOPOVÁ, E. Implementace programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2013. 66 s. Vedoucí bakalářské práce Šárka Pechková.
18. RHODES, J. Stand by Me: The Risks and Rewards of Mentoring Today's Youth. USA Massachusetts: Harvard University Press, 2004. 176 s. ISBN 0674016114.
19. RHODES, J. E. - LIANG, B. - SPENCER, R. First do no harm: Ethical principles for youth mentoring relationships. Professional Psychology: Research and Practice, 2009, vol 40, no 5, str. 452-458. ISSN 0735-7028.
20. SIPE, C. Mentoring programs for adolescents: A research summary. Journal of adolescent health. December 2002, vol. 31, issue 6, str. 251-260. ISSN 1054-139X.
21. SPENCER, R. Understanding the mentoring process between adolescents and adults. Youth and Society. September 2006, vol. 37, issue 3, str. 287-315. ISSN 0044-118X.
22. ŠVESTKOVÁ, R. - PLODKOVÁ, B. - MAZEHOVÁ, Y. Zhodnocení rozvoje sociálně preventivního programu Pět P na ZSF JU. Sociální práce. 2004/4, s. 73-82. ISSN 1213-624.
23. TOŠNER, J. - SOZANSKÁ, O. Dobrovolníci a práce s nimi v organizacích. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 149 stran. ISBN 80-7367-178-6.
24. VÁGNEROVÁ, M. Základy psychologie. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 356 str. ISBN 978-80-246-0841-9.
25. VYMĚTAL, J. Úzkost a strach u dětí. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 184. str. ISBN 80-7178-830-9.

Stanovisko MV ČR, odboru prevence kriminality: Konstatujeme, že obsah metodiky vhodně reaguje na potřeby managementu českých neziskových organizací a podporuje jejich rozvoj nejen v oblasti práce s dobrovolníky, ale také ve prospěch dětí a mladých lidí, jimž jsou mentoringové programy určeny především.
(JUDr. Michal Barbořík, pověřen zastupováním ředitele odboru)

Mgr.Bohdana Břízová, Ph.D.
Manuál dobrovolnického mentoringového programu Pět P/BBBS

Jazyková korektura: PhDr. Dagmar Cruzová
Vydalo vydavatelství: Mgr. Bc. Hana Hudáková Dis., Horní Benešov
Grafická úprava: Vizus s.r.o.

Kontakt na vydavatelství: Nerudova 2, 793 12 Horní Benešov, ČR,

neuge@centrum.cz

Datum vydání: 15.1.2018

ISBN: 978-80-906352-1-0

Cena publikace : 400 Kč NEPRODEJNÉ